

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Novembris Et Decembris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10263

XXVI. [i.e. XXII.]

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77423](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77423)

DE SANCTO STEPHANO PROTOMARTYRE,

RE, D. GREGORII NYSSAE PONTIFICIS ORATIO,

*Petro Francisco Zino Veronensi interprete. Nos eam in capita margini adiecta distinximus.*Decbr. 26.
Celebritas
natalis Do-
mini & S.
Stephani.
Cap. 1.

1. Cor. 4.

Cap. 2.

Vita huma-
na instar
stadij.Arma fata-
ne & S. Ste-
phani.

Cap. 3.

Act. 2.

Stupendum
votis & lin-
guæ mira-
culū in Apo-
stolis.

Gen. II.

Act. 2.

Act. 3.

for. * vñs

VAM præclara bonorum series, quàm dulcis lætitiæ suc-
cessio. Ecce enim celebritatem ex celebritate, & gratiam
pro gratia suscipimus. Heri nos excepit conuiuium rerum
omniū Dominus: hodie excipit Domini imitator. Quo-
modo autem hic, & quomodo ille? Ille pro nobis homi-
nem induens, hic pro illo hominem exuens. Ille propter
nos vitæ speluncā ingrediens, hic è spelunca propter illum
egrediens. Ille dum se pro nobis cruciatibus affici, hic au-
tem pro illo lapidibus obrui sinit. Ille mortē è medio tol-
lens, hic super iacentē mortem incedens. Ad hoc specta-
culum, fratres, nos itē animis concurramus, quo pugil
egregius in stadio confessionis exutus, aduersus improbū humanæ vitæ aduersarium
certat. Stephanus enim verē, quemadmodum Paulus ait, spectaculum factus est mun-
do, & Angelis, & hominibus. Primus martyrij corona redimitus est. Primus in marty-
rum choro iter arripuit. Primus aduersus peccatum vsque ad sanguinem refudit.

Tunc autem omnem supracælestes incolentium sedes exercitum, & incredibilem
omnium Angelorum tam ministrantium, quàm assistentium numerum, & quicquid
honesti præclarique per supremam illam quietissimam regionem in Principatibus, &
Virtutibus, & Thronis, & Potestatibus, & Dominationibus audimus, vniuersam de-
nique cælitum multitudinem spectasse pugilem hunc manus cum aduersario con-
ferentem existimo. Vita autem humana velut stadium pugnantibus exposita est.
Congressi sunt igitur, improbus quidem humanæ vitæ hostis, ex quo primi parentes
ceciderunt, ad ea vsque tempora superandis hominibus exercitatus: magnus autem
fidei propugnator, impetus illius contemnens, & pro nihilo ducens. Arma verò fue-
runt, mortis quidem inuentori, mortem intentantis minæ: vitæ autem discipulo,
confessio fidei. Ecquis non esset nouum hoc certaminis genus admiratus, cum vita
& morte veritas dijudicaretur, mors autē foret veritatis indicium? Vitæ enim ad eam
vsque diem absconditæ & incognitæ prædicator, re ipsa præconium hominibus de-
nunciauit. Quid enim aliud tam promptē mortem oppetens significabat, nisi vitam
hanc, quæ relinquitur, cum vita preciosiori commutari?

Sed opere præcium erit, vt certamen ipsum, oratione tanquam in tabula diligēter
depicta, proponamus, vt recta ratione & via ex ipsa gestorum serie, rerum admirabili-
um ordo nobis appareat. Nup̄er igitur vehemēs spiritus desuper veniens, omni aërea
& impostrice dæmonū potestate dissecta ac dissipata, Apostolorum domum imple-
uerat, & instar ignis in linguas pro numero eorum, qui gratiam accipiebant, disper-
tus, in singulis ipsorum inhæserat. Iamque propter incredibile vocis & linguæ mira-
culum eos, & qui ex omni natione Hierosolymis debebant, stupor inuaserat & con-
turbatio. Nam licet varijs diuersisque linguarum generibus distinguerentur, singuli
tamen eadem planè lingua, vno atque eodem tempore discipulos loquentes audie-
bant, quum ea loquendi facultas nullo esset præcedenti studio aut diligentia compa-
rata. Oportebat enim, vt qui in terrena turri exædificanda similitudinem vocis ami-
serant, eam in cælesti Ecclesiæ constructione recuperarent. Hinc igitur gratiæ spiritus
sancti dispensatio duxit initium, vt quod in omnes homines beneficiū conferebatur,
hac ratione ad omnium cognitionē perueniret, nè, si religionis promulgatio, vnica
tantum linguæ terminis concluderetur, hominibus eam linguam ignorantibus nihil
prodesset. Quare cum Pharisæi nec proprijs auribus iam fidē haberent, & eos, qui rei
tam admirandæ stupore tenebantur, iriderent, quod multo eiusmodi furorem Apo-
stolis iniectum dicerent: Petrus autē vno orationis iactu tria animarū millia Christo
piscatus esset, assiduamque deinceps eorum, qui seruabantur, accessione cresceret Eccle-
siæ multitudo, cum & ille, qui iam indē ab ipso ortu claudus erat, Speciosam templi
portā ipsis aperiret. Tanquam enim ei præsideret, suæ curationis spectaculo homines
animo claudicantes ad fidē ducebat. Quamobrē cum ad fidei prædicationē con-
fluerēt, & rursus Ecclesiæ pluriū opera, qui gratiæ ministrarēt, indigeret, spiritus sanctus
ad

SURIU

gber
Hober

RVIII

5

ad adiuuādos Apostolos Stephanū, multa sapientia gratiaq; præditum, aduocauit.

Nullus autem eum propter hoc ministrandi nomen Apostolica dignitate inferio- Cap. 4.
rem existimet. Siquidem & Paulus mysteriorum Christi se ministrū nouit, & omnium 1. Cor. 4.
Dominus, dum per carnem salutem humanam disponderet, ministri nomen non eru-
bit, dicens, se in medio nostrū esse, tanquā qui ministrat, qui diuisiones ministra- Luc. 22.
tionum facit, vt inquit Apostolus. Nam sicut ignis idoneam nactus materiam, subli- 1. Cor. 12.
mem flammam tollit, & splendidiorē lucem efficit: ita spiritus sanctus ex magno
Stephani animo clariore gratia radios emittebat. Quapropter omnes, qui alicuius Disputat S.
erant cognitionis & disciplinae participes, in eum spectabant, & cum illis, qui multi Stephanus
ordine superiores videbantur, coniuratione facta, & tanquā in phalanges instructi cum diuersis
& densi, vim & imperum Stephani sustinere conabantur: Ille verò & cum pluribus, nationis Iu-
& cum paucioribus eodem tempore congregiē, à nullis poterat expugnari. In hoc dais.
autē certamine quauis specie ipsa Alexandrini, & Libertini, & Cyrenæi, & ex omni Act. 6.
parte homines inter se coniuncti, aduersus fidei propugnatorem viderentur irruere,
occultè tamen ipse pater mendacij, veritatē, quæ in Stephano loquebatur, per homi-
nes oppugnabat. Sed omnibus fraudis defensoribus, de viro strenuo profligatis, de
mendacio victoriam & triumphum veritas reportauit. Hostis igitur veritatis crimina-
batur veritatis ministrum, quod veritatē non quæ esset, indicaret: sed quæ non esset,
assereret. Quid istas insidias aduersus præconem hunc struis, ô diabole? dixissem ego.
Si quid vales, si aliquid roboris est tibi, veritatē lædito, quæ in Stephano est. Sin do-
lis & machinis tuis illa sublimior est, cur in ipso vas exerces odium & maleuolenti-
am tuam? cur eo relicto, quod continetur, id, quod continet, è medio tollis? Sic faci-
unt & canes. lapides, quibus petuntur, arripiunt & mordent: Eos, qui iecerunt, ne at-
tingunt quidem.

Cum igitur rebus verissimis ac necessarijs mendacium coargueretur, & omnibus Cap. 5.
veritatis lucem intuentibus, nullum amplius fraudis propugnatorem improbus in-
ueniret, confugit ad artes suas, & malitiæ suæ vim accusatoribus iudicibusque distri-
buens, atque in vtrosque ingressus, eos falsis criminibus Stephanum oppugnare, hos Iudæi veri-
cum indignatione calumniam suscipere compellit: Iudæisque sese varijs modis insi- tate vidi,
nuans, omnia ipse fit contra Stephanum, accusator, iudex, carnifex, & reliqua cædis ad menda-
instrumenta, nesciens, quo ipse casu post eam Stephani condemnationem præcep- cium & ca-
diturus esset. Vt enim periti luçtatores, subeuntes corpora colluctantium, graui- lumnia con-
rem ipsius casum machinantur: sic magnus Stephanus humi prostratus, grauem ad- fugunt.
uersario ruinam molitus est. Ex eo enim tempore totum orbem terrarum Apostoli
peragrarunt. Id Euangelij vbique gentium disseminandi principium fuit. Nisi enim
Stephani cade populus Iudæorum in Apostolos sæuisset, solis fortasse Hierosolymis
Euangelium inclusum permanisset. Nunc autem à Iudæis oppugnati, in alias orbis
partes diuisi sunt, & mysteriorum doctrina diabolum vndique detruserunt. Sic exce- Act. 2.
pit Samaria verbum Dei. Sic obiter per Philippum Eunuchus salutem adeptus est. Ibidem.
Sic vas illud magnum Ecclesiæ Paulus, furore & minis armatus, à diabolo in ipsum Act. 9.
armigerum tela conuertit. Nam dum ipsos ex omnibus regionibus expellere & ex-
terminare conatur, fecit, vt nullus relinqueretur locus, ad quem Christi fides non
perueniret. Hinc enim Aegyptios, Syros, Parthos, Mesopotamitas, Italos, Galatas, Il-
lyrios, Macedonas, & omnes vndique gentes ad fidem confluere persuasit verbum
Dei. Cernis, quantum pugnandi scientia valeat Stephanus? & quàm multis casibus
prostratum afflixerit aduersarium, qui calumniæ fraude superior videbatur? Sed ad
ipsum stadium reuertamur.

Quibus verbis commouent populū isti calumniatores? Homo iste non cessat, inqui- Cap. 6.
unt, loqui verba impiè contumeliosa aduersus locū hunc sanctum & legem. Audiui-
mus enim eū dicentem: Iesus Nazarenus ille destruet locū istum, & mutabit institu-
ta quæ tradidit nobis Moyses. Hęc est oratorū diaboli criminatio. Quæ porro audien- Oratorū
tium amentia? Quid indignatur, aut succensent huic reo? Quid in ea accusatione cri- diaboli, in
minis deprehenderunt? Quæ enim illi data sunt crimini, prænunciant ea, quæ in poste- S. Stephanū
rum sunt euentura. Aiunt enim, eū dixisse, locum destructū iri, & mutatum iri Moysi criminatio.
instituta. Quodnam in his, seu verū dicat, seu mentiatur, crimen existit? Si mentitur,
quod triste denunciat, non eueniet. Sin vera loquitur, quā affert iniuriā oratio, quæ fu-
turos rerum exitus prædicat? Quæ futura sunt enim, siue taceantur, siue significentur,
omninò contingent. Prædicentis autē cædes quam molestiarū alleuationem afferat?

Yyyy 4 Quid

LS

Quid? quod Iesus Nazarenus accusatur, in Stephanum autem fertur sententia? At qui si iniuriam faciens, mouet in dignationem: iniuria autem est, loci & institutorum euersio & immutatio: hæc verò non per Stephanum, sed per Iesum, vt asserit accusator, efficienda sunt, eum, qui accusatur, condemnari oportebat.

O iniqua audientium sententia. Quoniam, inquit, Iesus mutabit leges, Stephanus lapidibus obruatur. Quo autem pacto legem abrogabit Iesus, qui legis adeò studiosus fuit? Qui instituta vetera tantoperè confirmauit? Qui veni, inquit, non legem vt soluerem, sed adimplerem? Qui legem eam, qua homicidium interdicitur, sic approbavit, vt discipulis initio ne irasci quidem permiserit? Qui pariter cum ipsa cupiditate adulterium conuulsit? Qui iubens, vt ne illos quidem vlcerentur, à quibus essent iniuria lacessiti, inferendæ iniuriæ principium abstulit? Qui præcipiens, vt quæ possiderent, omnia pauperibus distribuerent, auaritiæ vitium exterminauit? Cur hæc illi in eo iudicio non commemorârunt, non perpendere? Illorum mihi nunc iudicium parridarum confessum adesse velim, & de locis, pro quibus indignantur, discere, vbinàm celebre templum illud, vbi incredibiles illæ lapidum magnitudines, vbi aurum illud, quod reliquam materiam propemodùm exæquabat, vbi legitima sacrificia, hircus, vitulus, agnus, caprea, columba, turtur, hœdus repudiatus. Si propterea morte Stephanum affecerunt, vt earum calamitatum nulla contingeret, ostendant quæso, quàm multa sibi propter homicidiũ illud integra conseruârunt. Quòd si nihil horum est, quamobrèm Stephanum condemnârunt: cur ea cædes patrata sit, dicant.

Matt. 19.

Sed in ipso certaminum ordine videamus, quomodò parridas, à quibus densa lapidum instar niuiũ multitudinem obruitur, vlceratur, quæ dicta reijciat in eos, qui lapides in ipsum coniecerunt. Cognoscant Iudæorum filij, Christianorum arma, quibus magnus Stephanus iniurias suas persecutus, legè vitæ rem ipsam statuit. Nam illi quidem immani & ferina quadam rabie virum sanctum circumuenientes, ad eum vnum locum respiciebant, vt quicquid in manus veniret, pro telo corripientes, in ipsum contorquerent: At ille tanquàm sacerdos quidam ex spiritali lege puram hostiam immolans, non alienum, sed proprium corpus adducebat, & loco libaminis sanguinem effundebat, & pro ijs, qui se tam nefario scelere obstringebant, Deum, quem adspiciebat in caelestibus adytis, præcabatur, & pro cæde sua beneficium rependebat, audientibus homicidis clamans & dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum. Ac ille quidem scelus, quod parricidæ proprijs impuris manibus exarabant, precatione deleuit: Ipse verò ea precatione magis etiam concitati, non prius iaculari desisterunt, quàm magnus Stephanus tanquàm mollibus floribus & leui quadam rore circumfusus, dulcissimo ac beatissimo somno consopitus est.

S. Stephanus pro lapidatoribus Deum precatur. Act. 7.

Immanitas Iudæorum.

Cap. 8.

Sed nos victoria pugnam anteuertimus, & ante certaminis finem, virum adspicimus coronatũ. Priusquàm enim pugnandi labores videremus, ad certaminis exitum oratione prouecti sumus. Neque enim illa, mea quidem sententia, prætereunda erant, ex quibus maximè martyris virtus eluxit: Qualis videlicet interficientium confessus fuerit, & quomodò pariter vniuersos ad patranda cædem furor incitâr: quanta ad facinus congregatis conspiratio, qui singulorum intuitus, quæ figura, quæ dentium affectio. Nam, vt scriptura testatur, dissecabantur cordibus, & stridebant dentibus in eum, qui tot taliumque corona circumseptus, & contra omnes aduersarias copias parricidis opitulantes sese obijciens, animi prudentiæque magnitudine in omnibus excelluit. Opposuit enim furori patientiam, minis contempionem, mortis terrore despicientiam vitæ, benevolentiam odio, malevolentia charitatem, calumnie veritatis declarationem. Veritatis enim defensor non vno tantummodò victor apparuit: sed omnibus malitiæ generibus, quæ exercebant Iudæi, varijs ipse virtutibus occurrit: cum omnibus congressus est, omnesque superauit. Sic in certaminũ ludis victores accipio scire, vt per totum sæpè stadium nudi, cunctis aduersarijs victis, præmia victoriæ ferant. Itidem in martyrum stadio se Stephanus gessit, qui omnem hostis vim atque impetum excipiens, illustrem in omnibus victoriam reportauit. Falsam enim Libertinorum, & Cyrenensium, & Alexandrinorum sapientiam, vera sapientia denicit, metum dicendi libertate, comminationem despicientia, beneficentia crudelitatẽ, veritate mendacium. Illi quidẽ ad cædem spectabant, iamque manus arrebant lapidibus, & anhelitu, adpectu, dentium collisione sauitiam præ se ferebant: Hic autem eos intuebatur vt fratres, vt patres demulcebat: Viri fratres, inquit, au dite me. Illi calumnam adornabant: huic confessus interficientium erat veritatis schola.

Act. 7.

S. Stephani præclara victoria.

Act. 7.

Sermo.

SURIU

qber
Hober
RVIII
5

Sermonem timore non intermisit, neque periculo territus despondit animum: sed morte rebusque presentibus neglectis, & pro nihilo habitis, mentem in sublime tollens, eos tanquam puerulos temerè desipientes erudiebat, ex rebus, quas ipsi certas & exploratas habebant, demonstrans, quibus in erroribus versarentur.

Adducit igitur Abrahamæ testimonium, omnemque illius historiam breuiter eis ante oculos ponit. Tum sanctos viros, qui deinceps successerunt. Deinde genitum Mosem, educatum, institutum, in monte percipientem mysteria, vexantem Aegyptum, Israelitæ conferuantem, id quod Domini mysterium declarabat. Quare confessus etiam maximè cōmorus est, & morbus eius inflamatus, cum Mosem, cuius se studiosissimos fingebant, pro Stephano stare perspicerent. Itaque consurgentes, rei finem & crudelitati sue, & Stephani desiderio dignum imponunt. Ipse enim naturam humanam egrefsus, etiam antequam migret è corpore, puris oculis califores sibi patefactas adspicit, & quæ in caelestibus adytis continentur, diuinamque gloriam, & gloriæ diuinæ splendorem contuetur. Ac paternæ quidè gloriæ nulla figura describitur, sed splendor in ea specie, quam homines viderant, ab athleta, quatenus humana capiebat natura, perspicuus cernitur. Ex natura igitur hominis in angelicam transmutatus, adeo ut ipsi etiam homicidis esset admirationi, quod facies eius Angelorum dignitate insignis fulgeret, vidit ea, quæ humanis oculis cerni non possunt, & gratiam à se perspectam declarauit. At illi occlusis auribus, quod narrabatur, non acceperunt. Quamquam una in re ex tam multis se rectè gesserunt. Profanorum enim aures non erant dignæ, quæ diuinæ rei perspectæ narrationem audirent. Ille quidem ea, quæ sibi soli concessa fuerant, explicatione in commune proponens, gratiam presentibus imperituit, Ecce video, inquit, caelos apertos, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Ipsi vero clamantes voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt vnanimiter in eum. Benè historia, quæ de ipsis loquitur, factis clamorem adiunxit, ut eorum propositum Sodomitarum proposito simile significaret. Siquidem & flagitium ipsorum clamor irritantis appellatus est. Clamor enim, inquit, Sodomorum & Gomorrorum venit ad me. Clamauerunt igitur & isti, ut eorum in Stephanum clamor audiretur. Sed athleta sibi parricidarum crudelitatem prodesse non ignorabat. Etenim cum ab ipsis vndique lapidibus peteretur, id factum tanquam coronam, victoriæ præmium, in aduersariorum manibus contextam suscepit. Proinde benedixit eos remunerante, in dignum existimans, rem, quæ gerebatur, contrarios exitu ita partiri, ut sibi vitam, aduersarijs autem exitum pareret, & ex illis bonis, quibus ipse dignus efficeretur, hostes, qui eorum bonorum sibi authores essent, exciderent. Sic Christum respiciens, eis, à quibus oppugnabatur, prodesse didicit. Nam simulatque tolerantie legillatorem adspexit, meminit earum legum, quibus iubemur inimicos diligere, & benedicere ijs, qui oderunt nos, & precari pro ijs, qui nos persequuntur. Verùm hic athleta non capit humanis laudibus. Neque enim eum certaminis finem propositum habuit, ut ab hominibus gloriam assequeretur: sed animi virtutisque magnitudine rotum mundum supergressus, posthabita & neglecta omni laudandi ratione, menturam humanæ facultatis superauit.

Quamobrè omnium hominum celebratione habeat victoriæ præmia, nobisque historiam, quam de ipso conscripam legimus, ad animorum salutem opituletur. Quem admodum enim pugiles, qui donati rude, artem desierunt, in palæstra erudiunt iuuenes, quo agilitatis artificio colluctantium præhensiones euadant: ita nos etiā censeo ad pietatem institui per magnum Stephanum oportere, ut hostium aduersus spiritum pugnantium fallacias euitemus. Nam qui rabie inflammati, spiritus gloriam oppugnant, aiunt, suæ ipsorum absurditatis Stephanum esse fautorem atque patronum. Intentis enim in caeli oculis, vidit gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris Dei. Quapropter ad euertenda religionis decreta sic argumentantur: Si cum patre & filio spiritus omnino connumerandus est, cur in eo spectaculo Stephanus simul cum filio non conspexit & spiritum? Quomodo igitur ijs, qui eiusmodi rationibus supplantantur, Stephanus manum præbebit, aut certandi artificio fractos eriget & confirmabit? An eodem ex loco feret auxilium, ut infidelitas oppugnantis infringatur? Quæ ergo tu, qui spiritum insectaris, cum patris gloria filijque ad dexteram eius stantis conspecta sit, vbinam spiritus? Si in te spiritus esset, non, quemadmodum qui oculis capti sunt, aurum, quod ante pedes suos iacet, non cognoscentes prætereunt, de ipso spiritu sermonem propositum prætercurrisses. Sed nunc saltem audi, nisi forte,

Cap. 9. Act. 7.

Sublimis visio S. Stephani. Ibidem.

Act. 6.

Act. 7.

Ibidem.

Gen. 18. Peccatum clamans in celum pro vindicta.

Marth. 5.

Cap. 10.

Aduersus eos, qui sunt spiritus diuinitate negant.

LS

re, vt Iudæi, aures obturrâsti. Quo pacto vidit supercælestem gloriâ Stephanus? Quis ei fores cælorum patefecit? Nunquid ea virtus humanarum virium fuit, aut cuiuspiam Angelorum, inferiorem naturam ad sublimitatem illam extollentis? Minime vero. neque enim sic habet historia, quod Stephanus multo robore præditus, aut Angelorum fultus auxilio, viderit ea, quæ vidit. Quid igitur dicit? Stephanus autem plenus spiritu sancto, vidit gloriâ Dei, & vnigenitum filium Dei. Non enim, vt ait propheta, licet lumen intueri, nisi in lumine conspiciatur. Ideo, in lumine, inquit, tuo videmus lumen. Non nisi in lumine lumen spectari potest. Quomodo enim solem adspiciat, qui extra radios ipsius positus sit? Cùm igitur in lumine patris, id est, in spiritu sancto ab eo procedente, vnigenitum videatur lumen, iccirco prius gloria spiritus illustratus, patris & filij gloriæ cognitionem assequitur. Alioquin quomodo sententiam illam Euangelij, Deum nemo vidit vnquam, esse veram: aut Apostolum clamantem, Quem nullus hominum vidit, neque videre potest: non ijs, quæ in historia scripta sunt, dicemus aduersari? Etenim si natura & vi humana patris & filij gloria percipi potest, ille mentitur omnino, qui Deum negat posse comprehendi. sed neque illum mentiri, & historiam esse veram, necessarium est. Manifestè igitur malitia spiritum impugnantium, est deprehensa. Quandoquidem simile simili conspicium esse, scriptura testatur. Stephanus enim non in natura vtique humana persistens Deum vidit, sed spiritus sancti gratia confirmatus, per eum ad intelligentiam Dei subleuatus est. Quamobrè si, vt inquit Apostolus, sine spiritu Dominum Iesum intueri non licet, nec paternam gloriâ percipere, planissimè constat, vbi spiritus est, illic & filium conspici, & patris gloriâ comprehendere.

Cap. 11. Caterum ex ijs, quæ tacitè prætermissa sunt, alterum impietatis telum ab ijs, qui Christum oppugnant, contorquetur. Aiunt enim, vnigenitum inferiorem esse. Etenim cùm à dextris patris dicatur stare, ex his verbis asserunt demonstrari, eum obnoxium esse patris potestati. Quid igitur istis Paulus respondebit, aut ante Paulum Prophetam Dauid? Vterque enim doctrina spiritus, gloriâ vnigeniti declarat. Nam Dauid ait, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Apostolus autem, ad dexteram throni Dei sedere Dominum dicit. Quare si status inferiorem agitur, sessio prorsus æqualem esse significat, aut contradicant ipsi. In vnoquoque enim horum eadem magistra spiritus gratia. Siquidem & Stephanus plenus spiritu sancto vidit ea, quæ vidit: & quæ vidit, locus est. Dauid autem in spiritu vocat ipsum Dominum, vt Euangelium testatur. Paulus verò, quemadmodum ipsemet dicit, in spiritu loquitur mysteria. Quare si magister vnus est, nulla re à seipso discrepans, & magister hic est spiritus veritatis in omnibus, qui diuinitus afflati sunt, quomodo quispiam in eius decretis discrepantiam suspicabitur? At aliud est, inquit, sedere: aliud, stare. Si trita verborum significatio consideretur, ego quoque ad sententiam tuam accedo. Sed non est fas, hæc verba sic accipere, vt eandem in natura corporis experite, quam in corporibus, vim habeant. Nam in homine quidem, sessio figuram corporis quiescentis describit, ne genua corpus ipsum sustentia omnino defatigentur: è contrario autem, statio rectum hominem super genibus consistentem, non autem sedendo quiescentem, indicat. At in illa suprema natura, & sessio & status, ab eiusmodi significatione remouentur, & appositè ad rem ipsam explicandam adhibentur. Neque enim illam omni corporea figura vacantem, aut super genibus stare, aut vlla corporis parte sedere opinabimur. Sed per vtranque vocem, perpetuam & immutabilem in omni bono stabilitatem & quietem piè cogitabimus. Etenim qui Deum stare, & qui eundem sedere dicit, verborum varietate discordes sunt illi quidem, sed tamen ipsa consentiunt: cùm & ille signè progressum, & hic immobilem in omni bono sedisse Deum significet.

Quemadmodum autem Prophetam Dauid & Apostolus Paulus vnigeniti sessionem exponentes, non effecerunt, vt patre stante, sedere filiū cogitarem, quanuis ipsius tantummodò filij sedentis mentionē fecerint: sic cùm ex Stephano filij stantem exaudis, haud rectè solius patris sessionē esse suspicaberis: sed vt ex Pauli & Dauidis oratione sedere patrem, quoniã filius ad dexteram eius sedeat, confitemur, licet nulla de patre fiat mentio. Sic enim imaginis ratio seruatur, si quicquid in hoc intelligitur & videtur, idē & in exemplari credatur. Et quemadmodum in bono bonum, & in lumine lumen, & in omnibus ipsum pulchritudinis exemplar, per naturam propriã in imagine exprimitur: codè pacto ex sede filij, quomodocunq; ea intelligatur, & patris sedes compra-

SURIU
 gber
 Nover
 RVITI
 5

Deū stare & sedere vt accipiendū sit

comprehenditur, itidemque status ex statu, nè tollatur imaginis ratio, si in varietate proprietatum aliena sit ab exemplari.

Hæc nobis obiter, fratres, ad quæstionem propositam dicta sint, quæ ex visione Stephani orta est. Faxit autem Deus, vt Stephani non certaminis solum spectatores, sed etiam gratiæ participes simus, & sancto spiritu ad profligandos & delendos aduersarios impleamur, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

SERMO BEATI PETRI DAMIANI DE EODEM S. PROTOMARTYRE STEPHANO, VT

habetur octauo Tomo Aloysij.

AD HVC filium Virginis habemus in manibus, & obsecra-^{26. Decembr.} toria delinitione vagietis Dei honoramus infantiam. Ducit nos Virgo ad veneranda cunabula, & speciosa præ filiabus hominum, ad speciosum forma præ filijs hominum: benedicta inter mulieres, ad benedictum inter homines nos conducit. Submurmurat nobis in aurem (nè forte domus exasperans audiat & concitetur) reuelata esse velamina Prophetarum, & completum consilium Dei. Videte miraculum matris Domini, quia creatura creat, & creator creatur. Scintillat sidus, magus adoratur, exultat polus, tellus resultat, gloriantur Angeli, pastores adgaudent, virgo parit, nascitur Deus, & calor luminaria clariore lumine lumen exortum in tenebris prosequuntur. In istis bonis versamur. Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis. Scio quia dulce vobis est, In principio erat Verbum: dulcius, Verbum caro factum: dulcissimum, Verbum in Cruce suspensum. A tanto puerperio quis infans oculos suos amouere, nedum auellere præsumat, nisi ipse iubeat qui dicit: Auerte oculos tuos, à me, quia ipsi me auolare fecerunt?

Eccè dum osculatur nos osculo oris sui, dum tantis miraculis & stupidos nos facit & attentos, Stephanus plenus gratia & fortitudine, facit prodigia & signa magna in populo. Nunquid æquum est derelinquere Regem, & ad militem oculos retorquere? Nequæquam, nisi imperauerit Imperator. Surgit ipse Rex filius Regis, & lapideum acies in terrumpens, triumphatorio certamini non sine dolore cordis alluit. Videt opprimi primum & primicerium purpuratæ cohortis, & grandinaria lapidum densitate, fontes sanguinis de corpore protomartyris ebullire. Videt quia vulnera debacchatio redundat in ipsum, & ipsi soli improperia exprobrantium cumulantur. Vbi pietas & misericordia tua Domine, si non compateris patienti? Vbi æquitas, & iustitia, si non iudicas, & vindicas de populo lapidante? Curramus ad spectaculum, ad quod currit, qui exultat vt gigas ad currendam viam, & videamus quibus armis armatus vexillifer martyrum in campum pugnaturus descendit: & vt intelligentius eluceat singularis martyrij prima prærogatiua, reuocemus ad memoriam Apostolicorum actuum descriptionem, in quibus historicis & figuralibus dictis conuersatio & passio belligeri militis continetur.

Stephanus, inquit, plenus gratia & fortitudine, faciebat prodigia & signa magna in populo. Non paruum laret hic mysterium, nec vilipendenda simplicioris scripturæ manifesta positio. Ad Virginem quippè loquens Archangelus verba de cælestibus scripturis sumpta, nec alterius, nisi ipsius Dei spiritu fabricata, noua salutatione perorat. Nulli dubium, quin omnium verborum excedant altitudinem, vt potè de melioribus disciplinis sancti Spiritus euoluta, quorum enunciatione confæderandam erat illud vnicum sacramentum Verbi & hominis, diuinitatis & carnis. Aue, inquit fortitudo Domini, gratia plena. Quid autem de Stephano? Stephanus plenus gratia & fortitudine. Nonne Lucas eisdem penè literis de vtriusque loquitur? Sed licet longè excellentior modus in Virgine prædicetur, secundariò tamen laudatur in Martyre. Habet igitur gratiam Stephanus sublimiori genere quàm reliqua martyrum multitudo, plenus gratia, refertus videlicet, & cumulatus, quod raro in scripturis canonicis subtilis inquisitor inueniet. Iungitur gratiæ fortitudo, quia infusio spiritu libertatis

Psal. 44.

Vides Deum
& hominem
ex beata virgine nasci?
Psal. 126.
Ioan. 1.

Cant. 6.

Cant. 1.

Act. 6.

Psal. 18.

Act. 6, & 7.

Luc. 1.

Deipara virgo & Stephanus præ ceteris plenus gratia.

LS

bertatis ignitus animus in lucem veritatis erumpit, nec patitur vlllo pacto rigorem iustitiae vel submitti aliquando, vel dimitti. Sic loricatorum gratia, & hasta fortitudinis sapienter infrendens, faciebat prodigia & signa magna in populo. Ille potest signa & prodigia facere, in quo gratia & fortitudo se dem fortissimam statuerunt. Sic exit Stephanus ad homicidas, ad legis adulteros, ad crucifixoress filij Dei patris: loquitur genti peccatrici in Aegypto, populo graui iniquitate in deserto, semini nequam in terra promissionis, filijs sceleratis in morte Saluatoris. Dura ceruice, inquit, & incircuncisi corde & auribus, vos semper Spiritui sancto resististis, &c.

Esa. 2.

Surrexerunt autem quidam de synagoga, utique satanae, & vndique conglobantur, vel ad conuincendum, vel ad occidendum: faciunt parietem vnum impietatis squama squamae coniungitur: sibilant sibi serpentes adinuicem, & conueniunt in vnum aduersus Dominum, & aduersus seruum eius. Vclit nolit, cedit impietas pietati, veritati error, stultitia sapientiae, Spiritui sancto praesumptio & vanitas spiritus humani. Et non poterant, inquit, resistere sapientiae & Spiritui, qui loquebatur. Non dixit, Non volebant, quod rationabilius est & perfectorum: sed, non poterant, vbi menti mala facultas tollitur, non voluntas mutatur. Redarguebantur, ait, ab eo cum omni fiducia. Fiducialiter agit, nec mutat, nec mutatur mens imperterrita, quae magis amat iustitiam, quam vitam, fidem, quam sanguinem, mortem, quam iustitiam facit iustitiam. Concurrerentes rapiunt eum, adducunt in concilium, & gaudent eum infra sua retia concludisse. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Tunc vox liberior, & illorum cotibus sermo exacuitur veritatis, totumque martyrē rapit sibi Spiritus Dei, & ex eius ore sonantiori organo modulatur. Apparet ei vna facies scripturarum, & veteris instrumenti dispendia in compendiosam redigit breuitatem. Replicat promissiones & beneficia Dei, murmuraciones & maleficia populi, bona praestita, reddita mala, &

S. Stephani
comitantia
& immutabilitas.

Prou. 1.

ad extremum diuini sanguinis exprobrat effusionem: Vocat refractarios Spiritui, dura ceruice, incircuncisos corde & auribus: & sublimi voce homicidas & proditores appellat. Non veretur cōuenticula congregata de sanguinibus, & inter manus quarentium animā eius, deliberatione iustitiae cacumen veritatis ascendit. Disscantur cordibus, & strident dentibus in eum, concipiunt dolorem, & propē est ut pariat iniquitatem. Mirum quia non reuocantur in sueti nouitate miraculi, quod luminosa protomartyris facies non refrinat insanos. Videbant, inquit, faciem eius tanquam vultum Angeli stantis inter illos. Quid est, Iudaei? Lumine vultus Dei insignitur gloriosus Leuita, & vibranti splendore Stephanus serenatur, reuerberantur oculi vestri, & tamen

Zelus eius.

Psal. 37.

inuidia Iudaeorum, oculos mentis occludit. Respondeant mihi diuinorum voluminum euolutores, vbi reuoluerint, hominem in terris positum, vultum Angelicum induisse, & cum in vtrisque legibus vel raro, vel nunquam inuenerint, adstupent gloriae triumphantis.

Inuidia Iudaeorum, oculos mentis occludit.

Sequitur: Cum autem esset plenus Spiritu sancto, intendens in caelum, vidit gloriam Dei, &c. Mirum dictu, & totius supergressio creaturae. Intendit in caelum, videt iam non caelum, sed caelos apertos, videt gloriam Dei, & Iesum stantem à dextris virtutis Dei. Mouet me haec intentio, quae de cordis puritate refusa, vim facit caelis, & ad ipsius diuinitatis consistorium penetrat & attingit. Cali aperiuntur, gloria Dei videtur, Iesus conspicitur, stans non solum à dextris Dei, sed à dextris virtutis. Hanc intentionem fecerat abiectione mundi, contemptus sui, cordis munditia, dilectio Dei, amor proximi, veritatis defensio, desiderium Christi. Retorquenda essent haec omnia ad communes flosculos moralitatis, nisi esset excellentia martyris commendanda. Felices oculi, subtilis visus, visio gloriosa. Simulque signanter recollige positionem

Eccē quibus donis fructatur, qui Spiritu Dei agitur.

Cur Dei filius à dextris patris sui fiet.

verborum. Plenus est Spiritu, & sic intendit in caelum: quia qui Spiritu diuinitatis affatur, conculcatis terrestribus, caelestibus inhiat & aeternis. Post haec aperiuntur caeli, nullaque prauelet obfirmatio vel clausura, quam non transuolet aut irrumpat mens illa summæ menti affectanter inhærens. Aperiuntur ergo caeli, & puto quod omnes caeli, eorumque apertionem sequitur visio gloriae Dei, & videtur Dominus Iesus stans à dextris virtutis Dei. Nè Patre minor esse putetur, stat cum stante, cum bellante bellatur, quia lapidatur in lapidato.

Non mediocri stupor innoluit me, vtrum primitiuus flos martyrum corporeis, an incorporeis oculis ista prospexerit. Grande quidem miraculum, si metali intuitu stellaribus se immergit arcanis, si mundi corde oculi tam solenne inspexerint visionē. Quod si corporalibus, certū est hunc omne hominū genus disparitate gloriae prauiolasse, & pennis

SURITU
gber
Hober
RVIII
5

pennis fidei & virtutum, incorporea corporeis, & si non comprehendisse, apprehendisse tamen. Nihil audeo temerè diffinire, vel ex abrupto præcipitare sententiã, cum finitiuam super huiusmodi regulam me non legerim intenuisse. Securius tamẽ sequor Apostolum, immò spiritum Dei in Apostolo, qui cum summa verborum deliberatione magis securè ambiguitati, quàm periculose diffinitioni, ista committit. Siue, 1. Cor. 12. inquit, in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit.

Exclamant statim clamore horribili, continent aures suas, & eas obstruunt veritate. Imperiò fecerunt vnanimiter in eum, facti amici in morte illius, & eicientes eum extra ciuitatem, lapidabant. Eijcitur martyr extra ciuitatem sanguinum, in qua prius iustitia habitauerat, nunc autem homicidæ, de qua dicit sanctus: Quoniam vidi ini-quitatem & contradictionem in ciuitate. Hæc est ciuitas, quam die ac nocte circumdat iniquitas, ciuitas castellum despehiuè vocata, quod contra Apostolos & Apostolorum Dominum durissimis infidelitatis veftibus est munitum. Extra portam ciuitatis huius passus est Dominus, extra eam lapidatur seruus, exiens ad eum extra castra, & portans similitudinem improperij eius. Deponuntur vestimenta martyris ad pedes persecutoris, qui ad tactum sacrarum vestium, & orationibus lapidandi fuerat conuertendus. Et lapidabant, inquit, Stephanum inuocantem, & dicentem: Domine Iesu accipe spiritum meum. Currunt illi ad lapides, & ille ad preces: lapides lapidem percutiunt, sed lapidem molliorem, de quo fuit oleum charitatis, & tinnitus redditur pietatis. Domine Iesu, inquit, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Rogat suscipi spiritum suum, spiritum vtique, & spiritum illum, quem signanter quasi quoddam tertium Apostolus in homine præcipit conseruari. Vt in- teger, inquit, anima, & spiritus, & corpus in diem Domini sine querela seruetur.

O quanta pietas, quantus affectus, & ardentissimæ charitatis integritas. Rectè martyrj florem iste sibi præuendicat, in quo similitudo Domini pendens in Cruce, mirabilibus formulis est impressa. In ligno enim spinis, clavis, lancea affixus, & crucifixus, dissimulat illum vnicum dolorem, & obliuiscitur mortis vicinæ, nouum introducens exemplum, aperit latitudinem charitatis, & apertiori campo terminos traditæ legis amplificat, non iam solùm amicus amicis, sed velint, nolint, amicus pariter inimicis. Pater, inquit, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Non potuit esse inefficax oratio morientis, vnde & inimicorum numerositas ad numerum amicorum transiit. Vide quàm recto cursu Stephanus, etsi non æquat, sequitur tamen Redemptorem. Volat saxorum imber, & fortissimis inuidorum manibus loca vulnere duplicantur, sed patienter patitur coronatus noster, de corona nominis ad coronam regiminis transferendus. Nescit affectum carnis, & mortis horam ignorat: & vide quid deliberet faciendum. Positis autem genibus, clamauit voce magna, dicens: Domine, nè statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, quid faciunt. Clamat voce magna, quia magna vtique charitate: positis genibus, quia vera & humili simplicitate. Pro se orans stat, & erigitur: pro lapidantibus flectit genua. Quis audiuit vnquam talem, & quis vidit huic similem? Plus dolet persequentium peccata, quàm sua vulnera: illorum iniquitatem, quàm suam mortem. Et cum hoc dixisset, obdormiuit in Domino. Felix somnus cum requie, requies cum voluptate, voluptas cum satietate, satietas cum securitate, securitas cum æternitate. Obdormiuit, inquit, in Domino, absorptus in claritatis abyssum, & inter Dei sui brachia requiescens. Sedebat à dextris Dei Dominus Iesus, sed primo martyri martyrum caput. Recolitis quid illa Ecclesia lingua, Augustinum loquor, de hoc martyre senserit, quem post mortem septem mortuos afferit suscitasse?

Eiã vos, qui Leuitico ordine præfulgetis, cantate huic canticum nouum, & tantæ festiuitati festiuis vocibus incumbite. Fortassis aderit canentibus, & suggeret de nobis Domino suo, iudici nostro: Nè statuas illis aliquid ad peccatum: qui est Deus benedictus in secula, Amen.

DE huius protomartyris Stephani miraculis multa sunt apud S. Augustinum & Eusebium Episcopum, quæ nimis longum esset huc adscribere: Itaque Lectorem ad eos remittimus.

De inuentione verò reliquiarum eius, ac sociorum, scribunt Auitus & Lucianus: querat Lector Tom. 4. dic 3. Augusti, fol 301. &c. nouæ editionis.

LS

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRIVM
ET CONFESSORVM, THEODORI ET THEOPHANIS*in scriptorum, Authore Simeone Metaphraste, vt habetur 5. Tomo Aloysij.**Nos numerum capitum ad marginem apposuimus.*

Decembr. 26.

Cap. 1.
Certamē cū
ethnicis &
hæreticis.Patria S.
Theodori.Pietas par-
tum eius.Sancta eius
pueritia.

Cap. 2.

Traditur S.
Sabæ mona-
sterio.5. Theopha-
nes frater
eius, vitæ
sanctitate
ei per similes

Cap. 3.

Catalogus
virtutū eius.

Xijs, qui pro Christo certare constituerunt, alij quidem pro pietate solummodò decertarunt aduersus gentiles, qui vendicabant & tuebantur errorem simulacrorum: Alij autem pro fide Orthodoxa, aduersus Christianos quidem, sed non sanè in rectam fidè affectos, non minores, quàm illi, sudores subeuntes. Quamobrem illis quæ sunt pares coronas consecuti. Quorum vnus est, qui nunc est nobis propositus dicendi argumentum, mirabilis illè & magnus Theodorus, de quo sigillatim tractabit oratio. Eum tulit Palestina, quam Deus dans Abrahæ hereditatem, pulchrè vocauit terram promissionis: ciuitas autem Hierusalem, cui quidè omninò sufficere ad laudem, etiamsi nihil aliud haberet laudabile, quòd illinc est Christus secundum carnem: quinetiam ex ea quoque processit magnus prophetarū & patriarcharum chorus: ipse quoque Apostolorum gratissimus à Deo electus numerus est illic ortus. Huius autem viri generosi parentes nos reddat pietas: eisq; opes erant & facultates, ex Christo vocari & nominari. Ex quibus cum vir ille sacrosanctus germinasset, quid opus est dicere, quantas statim ab ineunte ætate diuitias habuerit intelligentiæ? Nam cum adhuc quidè esset puer, non erat eius ingenium, quale est puerorum, vt ad parua adspiceret, vt ludis delectaretur & rebus ludicris: sed nusquam quidè libentiùs versabatur Theodorus, quàm in templis venerandis. Nullum erat ei iucundius spectaculum, quàm ad pulcherrimos & honestissimos mores intuentem, seipsum componere. Nulla re magis gloriabatur, & se magnificè circumspiciebat, quàm quòd videretur obedire parentibus. Et vt semel dicam, statim ab initio ostendit, sicut plantæ generosæ ex primo germine, qualissimam esset virtute euasurus.

Cum autè iam à puerili ætate excederet, iubetur à parentibus ventitare ad Grammaticum. Vt verò non solum occuparetur in disciplinis, sed etiam formaretur ad virtutem, traditur diuini Sabæ monasterio, quendā affectus magistrum Presbyterum, qui erat, inquam, vnus ex ecclesia, & simul quidem in doctrina & in virtute primas tunc partes obtinebat. Habebat autem fratrem quoque Theophanem: qui, quòd ad ætatem quidem attinet, erat minor tempore, in virtute verò secundas habere non sustinebat: & frater esse volebat non tam ex carnis similitudine, quàm ex eo, quòd nihil differret in virtute: sed optimos imitans pictores, ad illum tanquam ad archetypum exemplar intuebatur, & accuratè imitabatur. Atque illic quidem versabantur vtrique: sed diuinus Theodorus, cum esset acerrimi ingenij, & breui tempore vniuersam peruassisset eruditionem, captus sublimiorum amore disciplinarum, egreditur quidem ex monasterio: accedit autem ad virum quendam, ætate quidem prouectum, sed qui conuenienter tempori virtutem exercuerat, & eruditionem comparauerat. Cum illo ergò versans, & virtutis sit imitator, & ad capiendam disciplinam non multo opus habet tempore: sed celeri & ardenti ingenio, acrique & constanti studio, breui tempore omnia in sua collocauit anima. Huius autem rei testimonium ferunt libri, quos ipse postea edidit pro pietate, etiamsi esset excelsior, quàm vt ex eis vllam laudem ambiret.

Sed aliquandiu quidem est versatus in literis. Vincebat enim amor virtutis, volens eum totum ad se trahere, & eum in ea totum esse occupatum, & non propter illorum studium, eius perpetuam interrumpi cum eo consuetudinem. Se certè rursus tradit diuini Sabæ monasterio, sicque sub Deo viuebat, & opera faciebat, quæ erant digna puris illius oculis. Hinc quis Theodoro quidem moderatior? Quis autem ad continendam iram generosior? Quis minus propensus ad explendas cupiditates? Quis dicendi & tacendi tempus magis obseruabat, & melius coniciebat tempus cuiusvis rei faciendæ? adè vt nec silentium contemneret, neque dicendi libertatem omitteret, propter animi mollitiem, abiectumq; & demissum spiritum. Quis sic carnem castigauit, & oculum frenauit, & cogitationum repressit impetus? Ex quo quid

SURIU

gber
Hober

RVIII

5

quid accidit? Nuru quidem Dei, suffragio autem omnium, qui erant in monasterio, ab eo qui tunc erat Antistes Sion, ordinatur presbyter. Et sic habebat cum magni Sabæ monasterium, sedulo operantem mel virtutis.

Ordinatur
presbyter.

Quod autem ex rebus illius præclaris me propemodum effugit, & quod nec si velim quidem, facile est despicerem, iam dicam. In eum enim fit tale quid, quale prius in Ieremiam, cui dictum est: Antequam natus esses, te sanctificavi: & vixi te prius, quam formatus esses in Israël. Nam cum magnus ille senex & magister in diuini Sabæ monasterio, ut prius indicauit oratio, hunc rerum diuinarum studiosum doceret Theodorum, & ad disciplinæ exercitationem & virtutem incitaret, hic autem lac virtutis quotidie, ut ita dicam, exurgeret & spiritaliter aleretur, magnus ille senex & homo Dei, tum scilicet diuinitus id rescuisset, prædicit apertissime. Nè autem videretur discipulo gratificans fingere reuelationem, (est enim re vera suspecta laus amantium) ipsam quidem tunc occultat silentio: Postea verò, ubi pueri quoque fide dignam virtutem habuit, ijs, quæ dicebantur, suffragantem, enunciat, omnibus cum præclara & insigni prædicatione, alta voce clamans, quòd hic egregius adolescens, præter alia quæ propter Christum sustinebit, è vita etiam excedet martyrio. Quod huius esse poterit à pueritia virtutis argumentum illo euidentius? a deo ut sufficiat, etiamsi nihil aliud ab eo rectè gestum esset, ad ostendendum eum qui laudatur, nulli esse secundum eorum, qui beati dicuntur.

Cap. 4.

Iere. 1.

Senex qui-
dam prædi-
cit eum fu-
turum mar-
tyrem, pro
imaginum
defensione,
Cap. 5.

Postquam autem cum alijs bonis accepit etiam donum Sacerdotij, quid opus est recensere, quæcunque ad illius honorem rectè ab eo gesta sunt, etiamsi æquè studeat latere, àe nullus alius ex ijs, qui res gerunt improbas? Nam cui quidem ad fidem, cui verò ad spem, cui autem ad charitatem fuit ille secundus? Sed lenitate, sed moderatione, sed benignitate, sed zelo qualis fuit? qui etiam vsque ad vincula, & plagas, & mortem, pro Christi imagine adiit pericula? Verumenimverò satius est de imagine ex alto explicare, quomodo se habuerit. Generis nostri hostis & inimicus ab omni ævo, cum multa iam aduersus nos bella & sæpè suscitasset, alia rursus via ingreditur, & fortiter armatur aduersus pietatem. Quoniam enim vidit Deum factum hominem, ut hominem Deum faceret, fit rursus serpens, & rursus diabolus, & diuinas leges & diuina iura conuellit sceleratus, & perperam rursus interpretatur voluntatem legislatoris: & cum feciret se non posse homines à Deo abducere, esca temperat infidias: & cum persuadere non posset, ut Christum negarent, diuinam eius imaginem omninò adorare prohibet: ut sic latèret, ab illo susceptæ carnis abolens confessionem, & paulatim extinguens, quod est propter illam, nostrum in Seruatorem desiderium. Vbi autem ei infidiæ ex animi sententia processerit, (inuenit enim animos apros ad excipienda semina) ô magnam tuam, ô Christe, patientiam, peruenit etiam vique ad ipsos Imperatores: & fit valentior, inueniens vires ex potestate: & tanta adiuuatur potentia, ut propemodum nos quoque effemus, sicut ab initio, ut sacra docent eloquia, quando Dominus nobis non imperabat.

Virtutes ei⁹

Aduerant
Iconoma-
chi, quæ do-
ctorem se-
quantur.

Esa. 63.

Nam cum eo tempore Leo, qui genus ducebat ex Armenia, tyrannica manu sepra inuasisset, & pio Imperatori Michaëli imperium quidem ademisset: ut habitum autem & vitam susciperet monasticam, effecisset, ille quod erat inuoluntarium admittit, perindè ac si & cecidisset ex animi sententia. Ipse verò paululum adhuc intus inhabitantè habens impietatem, eam edit in lucem, tanquam adulterinū aliquem & malum fetum: & paulopòst apertè ostendit truces suos spiritus aduersus diuinas imagines, & earum tollit adorationem. Et primùm quidè simul cum Orthodoxo Pontifice pietatem exterminat: Deindè etià deijcit pulchritudinè sacrarum imaginum, veluti quosdam oculos hebetans Ecclesiæ. Et Orthodoxus quidè, ut dixi, Pontifex mittitur in exilium: mercenarius autè eius loco inducitur, & non pastor, qui erat eiusdem, cuius Tyrannus, sententiæ, & concurs in impietate, ara cum sacro, ut est in prouerbio: & illum mortuam in venerandas imagines hæresim contendebat excitare. Sedenim quæ sunt Dei iudicia? Virga peccatorum statim in nos emittitur, ut vel sic intelligamus, qualem per magnam amentiam Dominum prouocamus ad iram. Arabes enim, qui habitant solitudinem ad Orientem, exercitu in expeditionem ducto contra Romanos, multas quidè eorum regiones populabantur, & ex vicis & agris prædas agebant. Faciebant autem etiam excursions in monasteria, quæ erant in Palæstina: quorum primum & maximum, erat diuini Sabæ monasterium, in quo hic magnus, sicut prius diuinus, se exercebat Theodorus.

Cap. 6.
Leo Arme-
nus Icono-
machus.

Nota ima-
gines, ocu-
los esse Ec-
clesiæ.

Cap. 7.

Vtinam hęc
attenderet
nouatores.

Hęc videns diuinus ille Antistes & Pastor Hierosolymitana Ecclesie, & sciens hęc esse pœnam peccati, & iræ poculum, propterea quod despiciatui habetur & aboletur diuinarum adorationum imaginum, excitatur protinus ad zelum, & querit modum, quo poterit tantum extinguere incendium, & ostendere eos malè facere, qui sunt parati noua introducere, & prompti ad patrum transuouendos limites. Sic enim reuocabuntur captiui, & consequentur misericordiam sauciata animæ. Ad hoc ergo admodum aptum sanctum inuenit Theodorum, vt qui & virtute esset celebratus, & in dicendo exercitatus, & zelum spiraret acrem & iuuenilem. Ille autem, Eccè me, dicit Pontifici: mitte me, & proficiscar, & tuis adiutus precibus, pudore afficiam impietatem. Ipsum ergo mittit Patriarcha, cum precibus eum vndique munisset, & ipse in Christum totum corroborasset. Vt autem prætermittamus ea, quæ intercesserunt, cum venisset in regiam, fratrem habens Theophanem, qui eum sequebatur, & quæ erant fraterna sentiebat, & in zelo pro pietate cum eo conspirabat, primum quidem

S. Theodori
egregia ani-
mi fortitudo,
zelus &
constantia.

se intrepidè sistit in conspectum eius, qui in Ecclesiam more prædonis inuaserat (vbinam enim ille se gessit more sacerdotali?) & liberè arguit, quod eos peruerterat, quos pascit: & hæresim ei acerbè exprobrat. Deinde ipsi quoque Imperatori ex aduerso occurrit tanquam acutus quidam gladius: & non solum eum criminatur, quod suam perdat animam: sed etiam, quod Dei populum impiè per fraudem euerat. Deinde etiam adhortatur, vt relicta hac profana & impia opinione, eius loco ediscat pietatem. Fortasse enim, inquit, tibi Deus placabitur, & non omnem iram Domini tanquam facem aliquam ipse ebibes. Quamobrèm Imperator cum & viri esset libera-

Vide quanta
sit verè vir-
tutis vis.

rem admiratus, & præterea verborum opportunitatem, & morum moderationem, & quæ ex animo ad vultum emanabat, illius, vt poterat, animaduertisset alacritatem, eum est reueritus, & moderatè tulit eius reprehensiones. Deinde etiã eum accessit, & familiariter eum est allocutus, rogans quisnam esset, & vnde veniret, & quid sibi vellet illa mera & incauta dicendi libertas. Ille autem & significat patriam, & suum ex Palæstina aduentum renunciat, & quod statuebat non oportere vel apud Imperatorem se à dicendo reprimere, quando videret Regem, qui est in calis, affectum iniuria. Deinde aperit dogmata, docet honorem diuinarum imaginum. Et cum alia dixisset, & adiecisset hoc esse iudicium nostri in Christum desiderij, & confessionem ab eo susceptæ carnis: Deinde destruit propositas ab illo quæstiones, fide Christi, & virtute sermonis & spiritus. Postquam autem post multa, quæ inter eos dicta sunt, Theodori oratio victoriam est adepta, primum miratur Imperator. Deinde etiã ei incipit blandiri, toto animo contendens talem virum in suã redigere potestatem, per quem multos esset superaturus. Postquam verò vidit eum à se capi non posse: nam tale quid etiam apud eum adiecerat, dicens: Oblitus es eorum, quæ Deo promisisti, ô Imperator, quorum intercessor fuit magnus Pontifex, quando tuo capiti imperatoriam imposuit coronam. Parce tuæ animæ, & prius ornamentum restitue Ecclesie, & noli pugnaire cum Deo iusto iudice & forti, etiamsi non quotidie iram inferat propter summam benignitatem. Hęc ille quidem sic apud eum liberè est locutus.

Liberè Im-
perator ar-
guit S. Theo-
dorus.

Cap. 8.

S. Theodo-
rus & Theo-
phanes fla-
gris cæsi, in
exilium re-
legantur.

Imperator autem soluto prætextu lenitatis, in iram & furorem erupit, & rogauit an esset aliquis eiusdem animi & sententiæ in pietate, cuius erat Theodorus. Postquam verò intellexit de fratre eius Theophane, & quod non minus quam naturam, conseruat in dogmatibus cognatione & fraternitatem, ambos diu flagris cæsos, condemnat vt relegendum ad ostium Ponti: iubens neminem eis impertire nec cibum, nec potum, nec vestimentum: vt mali, inquit, sic malè atterantur. Sed Tyrannum quidè improbitas sic docebat facere. Nihil est enim mali, quod non sit iniustus arrepturus. Cum autem non diu distulisset iram Deus, qui iuste indicat, non multum temporis intercessit, & iste, qui & nomen & rem habebat cum feris communem, vna cum tyrannide finit vitam. De medio enim tollitur à Michaële, cui cognomen erat Traulos, id est, Balbus, malè, vt aiunt, malo remedium adferens. Erat autem dies natalis Christi, eiusque sanguis effunditur, non vt alicuius ex infantibus, qui pro nobis Deo nato offerebatur: sed potius vt Herodis, vt lueret pœnas multarum sanctarum animarum, in quas ille exercuerat tyrannidem. Suscipit verò sanctus locus piaculum, & ô diuina Dei iudicia, ipsa, inquam, ara quam ipse sefellera, promittens se nihil facerem dogmatum mutaturum, & cuius ille pulchrum sustulerat ornamentum imaginum.

Cap. 9.

Quod cum factum esset, paululum ab exilio & ab alijs malis relaxati viri generosissimi,

SURIU

gber
Nobes
RVIII
5

filium, veniunt in regiam noui Imperatoris, qui præ se ferebat, se ex humanitate permisisse reditum. Nam reuerà cum impietate præcedenti nihil cederet, ei cedeat in persecutione. Atque illi quidem cum venissent in ciuitatem, & pietatem liberè prædicarent, multos ex reliqua multitudine, & ex ipsis etiam magistratibus, in suam adducunt sententiam: partim quidè per expositionem canonum, quos germanus frater Theophanes cecinit versibus: partim autem per orationum quoque oppositionem, quas magnus hic conscripsit Theodorus. Verumenimuerò cum tantam virorum virtutè non ferret Iannes Magus Aegyptius & Iambre sodalis, tam apertè resplendere, eos includit in carcere: & postremò cum eis in sermone congressus, cum non posset aduersus illos decertare: sed, vt dicitur, caprea pugnam iniret cum leonibus: eos viri rursus expellit è ciuitate, vt qui multum posset apud Imperatorem, tum quòd esset eiusdem sententia, tum quòd esset indutus habitu monastico, & quandam præ se ferret pietatis speciem: per quam & Imperatorem & multos ex ijs qui gerebant magistratus, decepit sceleratus: & indignè paulopòst ascendit sedem patriarchalem. Et illi quidem sic expulsi ex ciuitate, externam regionem tanquam patriam videbant, propter Christum versantes in loco, qui vocatur Sosthenium.

Multos cõ-
uertunt ab
heresi fan-
cti fratres.

Expellitur
è ciuitate.

Postquam autè decepsit impius Imperator Michaël, magis impio filio Theophilo relinquit imperium: qui malum dogma ita est amplexus, & ijs qui pietatem accuratè tenebant, extitit tam grauis, vt omnes, qui fuerunt antea malæ opinionis, frigidus & molles redderet in impietate. Hinc rursus in pios persecutiões, & sacrarum rursus imaginum euersiones: & rursus tormenta, & iudicia, & carceres, & omne genus iniustitiarum commotum in pietatem. Hinc Theodorus cum fratre delatus, & quòd pius esset, accularus. Qui pro pietate quidem, quod non sustinuit genus supplicij, vel potiùs quam non suscepit coronam martyrij? Non toleranti? Non dicendi libertatis? Non zeliquo pro Domino conciratus, quotidie decerrabat, martyr inter martyres, & confessor effectus per ipsa pro Christo certamina: Res autem illius magis ostendit multorum dierum carcer, quem sustinuit, & multiplicia supplicia: quæ filius à patre in hodiernum vsque diem accipientes, effecerunt, vt & ea superârint obliuionem, & scripsimanda sint.

Cap. 10.
Theophilus
Imperator
impijssimus

Multa pati-
tur S. Theo-
dorus.

Ab his supplicijs, multi quidem ex ijs, qui fuerant compræhensi, victi sunt, etiam si poenitentia aduersus victoriam rebellauit: complures autem propter spem & Christi desiderium, generoso & forti animo contempserunt. Cum quibus hic quoque vir diuinus, cum hoc, quòd nihil cessit ijs, quæ promittebantur, beneficijs, loris præter cæciss, dici non potest quantam ostendit fortitudinem, se ijs certaminis effectus exemplar non facile ad imitandum. Ipse certè cum iam fuisset ei corpus laceratum flagellis, & solum sanguine adpersisset, vt qui rerum grauium & asperarum nullum sensum sustinisset, nudus stetit in medio tribunali, de plagis tanquam de aliquo ornamento gloriatus, & sic, vt ait diuus Paulus, effectus theatrum Angelis & hominibus. Cum autem Præfectus agrè tulisset hanc diuturnam nuditatem: Ego, inquit athleta, idè sto nudus, vt, si aliquem viderim athletam defessum doloribus, illius defectum meo corpore alacri animo suppleam. O viri fortitudinem, o dicendi libertatem, o ardorem in Dominum. Rursus ergo relegantur in insulam, quam solent appellare Aphusiam. Sed quid mihi opus est enumerare ea, quæ deinceps sunt consecuta, carceres, naufragia, famem, solis ardorem, frigus nocturnum, insidias, insurrectiones, quotidianas mortes, plagas rursus, verbera & colaphos? Satis sit dicere, quòd cum in ijs ferendis voluptate affecti essent simul cum diuturno exilio, duobus pòst annis, soli ex alijs iussu Imperatoris veniunt Constantinopolim. Maiori enim, etsi planè inani, desiderio tenebatur Imperator habendi Theodorum & Theophanem eadem, quæ ille, sentientes, quam imperandi omnibus, qui nulla in re ab eo dissentiebant.

Cap. 11.
Multi cedunt
supplicijs.

Cæsus loris
atrociter S.
Theodorus,
gloriat. i.
Cor. 4.

En quanta
patitur cum
fratre.

Verumenimuerò operæ precij est ea, quæ deinceps sequuntur, declarare per illa ipsa verba epistolæ, quæ hic D. Theodorus, comunem simul cum fratre componens epistolam, mittit ad Iohannem, qui tunc erat Antistes Cyzicenæ Ecclesiæ, & ad reliquam orthodoxorum multitudinem: enumerans quæcumque eos pati accidit ab illo Dei inimico Theophilo, dum decertarent pro diuinis imaginibus, & quæ admodum post multa tormenta eis crudeliter compuncti fuerunt oculi. Si autè in epistola sunt quadam simplicia & rudia, non idèò apud eos, qui rectè iudicant & sunt eruditi, dabunt ea testimonium, quòd qui scripsit, esset ineruditus: sed primùm quidem, quòd ipse videretur indifferenter dictione & nominibus, & non hoc magnum putaret, neque

Cap. 12.

Epistola eorum ad Episcopum Cyzicum &c.

dignum, in quo elaboraret. Deinde autem, quod etiam vellet ipsa planè verba, sicut dicta sunt, in interrogationibus & responsionibus, simpliciter & inornate adduci. Sic autem habet ad verbum epistola: Maximam facerem iniuriam, si silentio traderem ea, quæ in nos facta sunt, cum multi desideret audire & discere, & maxime possunt esse ad Dei gloriam, & multorum utilitatem, si dicantur & audiantur: neque parum conferunt ad confutandos impios, & ad refellendam eorum dogmatum imbecillitatem, & tele araneorum similem. Deinde hæc quoque dicit paulò post. Cum ergo tunc venisset, qui iussis serviebat imperatoris, & ascendisset in insulam Aphusiam, nos magna celeritate abreptos duxit in civitatem, causam, cur traheremur, affirmans se ignorare, nisi quòd cum magna festinatione & celeritate dicebat se esse missum. Venimus itaque in civitatem, cum esset octavus dies Iulij. Cum autem Imperatori apparuisset solus is, qui nos duxerat, iussus est nos statim includere in Prætorio. Post sex verò dies, nempe quarto decimo eiusdem mensis, accessimus ad Imperatorem, nostro adventu iam in omnium animis præcognito & expectato, quòd scilicet ad Imperatorem deducendi essemus, ut pœnas lueremus: neque licebat aliud videre aut audire, nisi terrores & minas, alijs quidem crudeliter dicentibus: Cedite vos quamprimum & absque omni contradictione iussis Imperatoris: alijs verò nos acerbissima passuros, si non pareremus, protestantibus: alijs verò dicentibus, Teneatur * dæmonum, & alia huiusmodi & his deteriora, quæ nostris auribus accipiebamus. Et hæc quidem audiebamus, priusquam ad aureum, quod dicitur, adduceremur triclinium. Adductis autem & ostium ingressis, nos Præfecto præcedente, visus est à nobis Imperator valde terribilis & iram spirans, multis hinc & illinc nos circumstantibus. Erat hora circiter decima, & Præfectus, qui eousquè venerat, discessit, solos nos relinquens in conspectu Imperatoris. Is autem nos cum adorâsemus, asperiore & acerbiori voce iussit accedere propius. Cum ad eum ergò usque venissemus, interrogavit, dicens: In quam regione nati estis? Cum nos autem respondissemus, In Moabitide: ille rursus iisdem verbis, Et cur huc venistis? inquit, & priusquam responderemus, iussit nobis verberari oculos. Multas verò plagas & graues infixerunt, qui percutiebant, adeò ut nos impleremur vertigine, & humi caderemus. etenim nisi eius, qui percutiebat, tunicam in pectore apprehendissem, ad scabellum Imperatoris statim essem deiectus. Tenens autem vestem, plagas accepi immortas, donec Imperator iussit eum cessare percutere. Cum cessassent autem qui percutiebant, rursus rogavit Imperator: Quanam de causa huc venistis? Hoc verò sibi volebat id, quod dicebat, Quanam de causa, nolentes eandem, quam nos, amplecti fidem, vestra sponte ingressi estis eandem, quam nos, habitationem? Cum nos autem tacuissemus, & oculos humi deiecissemus, ad Præfectum qui propè stabat, impudenti oratione & toro adipectu conuersus, cum magna ira & voce aspera hæc locutus est: Tolle eos, & in eorum facie inscribe & inculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram suam. Propè verò adfuit, qui eos habebat iambos, qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Christodulus: cui etiam iussit eos legere, hoc etiam adijciens: Etsi non sint pulchri, nè sit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis versibus tam accuratè sumus exercitati, ut satis sit ad eos irridendos. Et ideò quidam qui aderat, ad gratiam loquens, ei dixit: Ne digni quidem sunt isti, o Domine, ut sint iambi pulchriores. Satius est autem, illos ipsos irâ, ut se habebant, inserere narrationi.

for. * demonium

ἑπίκλησιν
dictâ à tribus lectis.

Sanctis fratribus verberantur oculi.

SURIU
aber
Nobis
RVIII
5

Cunctis ad urbem adire eam volentibus,
Stetere vbi verbi Dei casti pedes,
Terrarum ut orbis per id queat consistere,
Apparuerunt isti honorando in loco,
Erroris impij mala vasa & reproba.
Cum multa fecissent ibi perturpia,
Grauiaque, quòd deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostata:
Confugientes autem ad urbem imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quare notati & inscripti ut malefici,
Damnantur exigunturque improbitèrum.

His

His lectis, iussit nos abduci in pratorium: & postquam egressi essemus, & ad eam
 que dicitur, Thermastram iam venissemus, accedens quidam, iussit nos reuerti, & cum
 maxima celeritate sistit nos ante Imperatorem. Qui cum nos vidisset, sic inquit: Ve-
 rissime est, vos, cum recesseritis, esse dicturos, Imperatorem illisimus. Sed ego cum
 vos prius illusero, dimittam. Cum sic dixisset, iussit nos exui. Cum ambo autem exuti
 essemus, verberabar ego, sic assidue clamante Imperatore, & eos, qui flagellabant,
 adiuvante: Sic te in me geris? da pulchre. Verberabatur itaque & tergum, & pectus
 absque ulla clemencia & misericordia. Ego vero cum diu flagris caderer, vociferabar:
 Nihil peccauimus in tuum imperium. Et rursus, Domine miserere: & Sancta Deipa-
 ra, veni ad nostrum auxilium. Deinde etiam verberarunt fratrem similiter clamantem,
 & dicentem: Sancta Deipara, ipsa quoque fugisti in Aegyptum, portans tuum filium. Matt. 2.
 Respice ad me, qui propter similem tibi fugam punior. Domine Domine, qui liberas Psal. 34.
 pauperem a manu eius, qui sunt eo fortiores, ne diu differas tuum nobis dare auxili-
 um. Et cum sic ambos concidisset, quantum volebat, iussit nos exire. Alius autem
 rursus egressus, ad nos accurrit, iubens reuerti.

Quidam vero missus ab Imperatore, rogauit quam de causa morte Leonis lara-
 ti estis, & cur, cum ad eum accessissetis, non amplexi estis eandem, quam ille, si dem?
 Ad hæc nos: Neque morte Leonis larati sumus, sed neq; ad ipsum accessimus, neque
 fidem propter vos, qui cum tempore mutamini, omnino abolere, aut etiã innouare
 sustinemus. Cum is aut subiunxisset: Non venistis imperante Leone? Nequaquam,
 diximus: sed eo imperante, qui te præcessit. Ille vero: Recte, recte, inquit. erat vero is
 exactor vestigalium. Rursus tunc venimus in pratorium, cum iam essent tenebræ.
 Cum autem quatuor dies præterissent, coram Præfecto prædente sistimur. Is vero
 cum nos multis minis tormentorū terruisset, & dixisset se prius nos esse castigatum:
 & deinde etiam oculos inscripturum, & Saracenis traditurum, iussit vt id faceremus,
 quod esset gratum Imperatori. Erat autem cum eo etiam Christodulus, & eius pater.
 Nobis vero fortiter recusantibus, & dicentibus nos esse paratos subire vel mille mor-
 tes: & nunquam nos esse polluentes vel solo assensu, communionem eorum, qui con-
 temperunt & despiciunt Christianorum fidem & confessionem: etiamsi
 oculos effoderint, etiamsi corpus igni tradiderint. Cum hæc diceremus, pater Chri-
 stoduli loquens aduersarijs, quasi nobis gratificans: Nunquam, dixit Præfecto, isti ad-
 orant imaginem, neque scio quid fecerint, quod huc venerunt. Cui ego asperè:
 Recede hinc, inquam: nescis quid dicas, neque de quibus affirmes.

Præfectus autem rursus vtens blanditijs: Semel, inquit, semel solum comunicate,
 nec aliud exigimus, & ego ibo vobiscum in ecclesiam, & deinde ite, quod vobis pla-
 cuerit. Ego vero ei dixi subridens: Simile quid dicis, o domine Præfecte, vt si quis
 alium rogans, dicat: Nihil aliud peto, nisi semel tuum caput amputare: & tunc post-
 eã vade, quod velis. Scias ergo hoc quoque nobis esse pudori, quod audeat nos ali-
 quis adhortari ad communionem: ad quam nescio quomodo suades vt accedamus,
 & non potius vt qui procul est remotus, persuadeatur. Est enim ei facilius facere, vt
 terra & cælum sint sursum & deorsum, quam nos traducere a pietate. Tunc iussit
 inscribi nostros vultus: & cum adhuc in nobis inflammata essent plagæ, quas ex fla-
 gellis acceperamus, & graues afferrent dolores, extendentes super scamna, vultus
 nostros insculpebant. Cum autem longo tempore vultus pungerent, occidente sole
 tenebræ factæ sunt. Quod quidem effecit, vt vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri
 vero, diximus Præfecto & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt literas,
 esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum
 in paradysum, vt quæ sit reueritura nostros vultus, pro communi Domino tam igno-
 miniosè insculptos. Hoc enim a vobis solis factum est a seculo: & est hoc nouum in-
 uentum, & reddidistis omnes benignos & clementes, qui aduersus diuinum nostrum
 dogma insanierunt. In facie autem Christi omnino agnoscimini, & vobis exhibe-
 buntur legendæ hæc literæ. Ipse enim dixit: Quæcunque fecistis vni horum minimo-
 rum, mihi fecistis. Matt. 25.

Hæc verba postquam audiit Imperator per Præfectum, visus est dicere, attonitus,
 & turbator, a verborum operatione: Si scirem hoc esse verum, eas toti meo populo
 inscriberem. Atque nos quidem hæc, cum multa sint alia, breuius declarauimus,
 eorum quæ gesta sunt, habentes multos testes, quos scio plura his & apertius narratu-
 ros ea, quæ tunc facta & dicta sunt, vt qui ea melius, quam nos, obseruauerint. Neque

Zzzz 4 enim

θεοφάνης
 forte hypo-
 caυστῦ aut
 θερμαστῦ.

Vide neq; f-
 simum Ty-
 rannum.

Matt. 2.
 Psal. 34.

Præclara
 vox.

Eccē cōstan-
 tia sanctorū
 viroꝝ in-
 tuēdis sacris
 Imaginibus

O linguam
 venenatam
 fatanæ.

Vide crude-
 litatē Ico-
 nomachorū
 Gen. 3.

Matt. 25.

enim in angulo, neque in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum. Et sic quidem epistola.

Cap. 13.

Iubetur fan-
cti exulare
Apamea.

Post tam inhumanum autem & tam nouum supplicium, quod propter diuinarum imaginum adorationem isti beati subièrant, eorum vultu adhuc stillante sanguine, traduntur in custodiam. Deindè Iannæ improbis suggestionibus, qui cum tunc esset eiusdem sententiæ, cuius iniquus Imperator, tenebat Ecclesiam, damnantur exilio. Eos autem suscipit Apamea Bithyniæ, cum iussum esset ab Imperatore, vt ne sepulturam quidem eorum corpora consequerentur, partim quidem eos afficiente contumelia, partim verò communiter inuidente orthodoxis possessionem tam bonam, & tam desiderabilem. Illic ergò degit hæc generosa biga fraternitatis, & fidem docens orthodoxam, & adhortans ad operationem virtutis. Valdè autem persuadebat, vt qui non ex verbis, sed ex factis potius, facerèt adhortationem. Fidei enim orthodoxæ erant eis argumenta immobilia, quòd pro ea compūcti essent, & flagris grauitè casti essent. Virtutis verò, vita & continentia, quæ propemodùm contendebat cum natura immaterialium.

Cap. 14.

S. Theodo-
rus moritur
in carcere.

Postquam autem vocabat tempus resolutionis, & ad eum quem optabant, disces- sùs, Theodorus quidem & senio, & morbo, & præterea afflictione, quam in custodia passus erat, oppressus, in ipsa custodia in manus Dei Creatoris, suam deponit animam, cum nulli quidem repræhensionem affinem in actione vitam, & in pietate rationem conseruasset integram & inoffensam: reliquisset verò sui martyrij memoriam, quæ non potest dari obliuioni, vt qui ipso die vitæ finem acceperit, quo Stephanus primus martyrum pari zelo suscepit consummationem. Theophanes autem cum venerandum illud & fratrum tabernaculum cum alijs viris pijs, quos verisimile erat illo tempore concurrisse, vt ab ea, quæ illinc procedebat, sanctificatione & gratia non exciderent, multis honorasset encomijs & canticis, deponit in arca lignea, & apud se conseruat: partim quidem procurans, nè corrumperetur: partim autem glorians memoria certaminum: iussum irridens impij, qui nec volebat quidem ea assequi sepulturam, quæ caelestibus digna sunt tabernaculis. Deindè etiam in canones eius refert certamina, partim quidem pro lamentatione, vt quæ non erat licita, adducens hymnodiam: partim verò eorum, qui conuenerant, consolans desiderium. Dicitur enim, quandam senem, cum illo tempore ferretur multo zelo pietatis, Imperatoris quidem minas contempnisse, & nec ipsi quidem vitæ suæ paruisse, vt fide præcogens ad huius beati reliquias, ex eo fieret gratiæ particeps. Cum ergò ad locum venisset in tempore excessus, seu ad Deum resolutionis, & fuisset vnus ex canentibus, affirmabat postea, se audiuisse quandam iucundissimam & admirabilem vocem supernè psallentium. An quis autem eam rectè cogitauerit Angelicam, an aliquam aliam, quæ fiat nutu Dei, Deo fuerit manifestum, & ijs, quos par est hæc percipere. Atque sic quidem Theodori reliquias arca conseruabat, quæ assidue copiosis ornabantur miraculis.

Senex qui-
dam bonus,
eius reliquias
veneratur.

Ad S. Theo-
dori reliquias
multa fiunt
miracula.

Cap. 15.

Pax Ecclesie
redditur.

Cum Deus autem rursus respexisset in benignitate & miserationibus, & veluti caligo dissoluta esset impietas, & vires rursùm assumeret rectum dogma, cum iam è viuis excessisset Deo inuisus Theophilus, reuertuntur quidem ab exilio, qui propter Christum è patria & ex Ecclesijs eiekti fuerant. Reuersus est verò magnus quoque Theophanes, cum esset martyr, & gloriaretur susceptis pro Christo stigmatibus, mercedem confessionis aliam quidem à Deo magnam, & quæ auferri minimè potest, expectans: in præsentia autem Nicææ Bithyniæ sedem à pijs accipiens. Longum postea fuit tempus, & thesaurus erat ignotus, corpus, inquam, beati Theodori, quod multa certamina subièrat. Vbi enim relictum fuerat à fratre, illic adhuc iacebat: sed vir quidam pius & religiosus, qui ipse quoque volebat esse particeps confessionis cum athletis, transfert hoc beatum corpus Chalcedonem ex Apamea: quod quidem perpetuis hymnis prosequerentur, & manibus, vt par est, portabant sacerdotes & monachi. Quo in loco cum sacrum ædificasset monasterium, illic deponit thesaurum: & nunc omnibus accedentibus præbet firmatam animæ & corporis, & à morbis liberationem, ad gloriam Domini nostri Iesu Christi, cum principij experte eius patre, & sanctissimo & bono & viuifico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Nota de re-
liquijs S.
Theodori.

SURIU
gber
Nobis
RVIII
5

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVM
INDAE ET DOMNAE, ET MVLTITVDINIS VIGINTI

millium martyrum, qui passi sunt martyrium Nicomediae, per Simeonem Metaphrasten, ut habetur 5. Tomo Aloysij.

MAXIMIANO iam secundū annum agente in imperio Romanorum, & minitante grauem tempestatem impietatis, & mox in pios erupturo, sic quoque florebat quidem res Christianorum, & lætæ erant tanquàm in iucundissimo vere pietatis. Hoc autem verè faciebant alij quoque ex Orthodoxis, qui & temporibus erant superiores, & pietatis dogma apertè canebant sicut cicadæ: præ cæteris verò omnibus, Ecclesiæ nostræ musca hirundo, qui propter rectam in fide sententiam, & in ea dicendi libertatem, fuit celebratus Cyrillus. Is Nicomediam moribus magis ornans, quàm sede Episcopali, & vitam orationi habens consentientem, monasteria constituebat, & corum curam gerebat, & ea quæ iam facta fuerant continens, & noua præter vetera ædificans. Accensus ergo, accensus fuerat ignis ille pietatis, de quo etiam dicit vox regia: Ignem veni mittere in terram: & quid volo, nisi ut ardeat? Qui etiam tantum est nutritus, & tantum inualuit, et etiam ad ipsam veniret regiam, & multis ex ijs qui erant in ipsa, persuaderet, ut, reflecto auro & diuitijs, quæ hunc ignem extinguunt, eas in manus pauperum immitterent, Christumque & eius partes omnino sequerentur.

Cum hæc autem audiisset Maximianus, non erant ea omnino tolerabilia: sed cum eum, duplex ei bellum erupisset, quorum ipse quidem vnum mouebat contra pietatem: alterum verò contra ipsum quædam gentes, ab eo bello denictæ, eius diu dilatabatur animus. Cum verò considerasset oportere prius bellum conficere Barbarorum, ut quod esset terribilius: religionis, inquit, bellum reuersus tutò mouebo, & pulchre docebo cum maiorum meorum dijs, eos qui ipsos afficiunt contumelias, nunquam eis tam vehementer & tam temerè insultare. Cum is sic quidem & labra in corde dolosa, & linguam mouisset magna & superba loquentem, egressus est contra Barbaros. Piorum autem fax adhuc magis accendebatur, & Christi milites parabantur ad aciem. Inter eos floruit læta quædam & pulchra planta pietatis, virgo admodum pulchra, Domna nomine, gloria insignis, in thalamo educata imperatorio, ab impio Imperatore ijs, qui falso nominantur, eius dijs cõsecrata, qui collocati erant intra regiam: & cõstituta prima sacerdotum, & præfecta sacrificijs & mysterijs omnibus deorum inanium. Verumenimurò bona arbor quærebat bonam terram, & ferax olea stare in domo Dei, & fructum reddere vtilem. Ipsa ergo, cum fidei sermo dilaretur, & ad diuinarum scripturarum venisset auditionem, & mētis aptitudine rapuisset scintillam pietatis, breui impletur amore spiritali: & cum illum librum accepisset, Pauli, inquam, qui sermone complexus est orbem terræ, & Actiones reliqui chori Apostolorum, diligenter & continenter ea percurrit: & cum cognouisset ea, quæ dicebantur, esse & vera, & delectabilia, & quod est omnium maximū, animæ vtilia, variè afficiebatur: lætabatur, admirabatur, dolore animi implebatur. Lætabatur quidem, quod in talem thesaurum incidisset: admirabatur autem, considerans fidem Christianorum, eiusque veri studium & coniunctionem cum virtute suscipiens: angebatur verò, damnū quod eoulsu acceperat, reputans, & noctem profundam ea, quæ præcesserant, existimans.

Hanc certè piam fidem desiderans, nihil omnino cunctata, accersit quandam fidem vnus ex Senatoribus, (quæ opinione quidem erat Christiana, erat autem ipsa quoque virgo perfecta) verum cultum scire desiderans, & uti ea duce ad religionem. A qua in mysterijs pulcherrimè instituta, properat ad baptismum: & media nocte, insistentibus omnibus, venit ad Cyrillum Pontificem. Ille autem cum modulatè diuinitas cecinisset scripturas, & veneranda Christi Cruce eam obsignasset, tunc quidem cõmunicat catechumenam: & iubet ea, quæ de more prius fiunt, fieri à pio quodam Diacono: erat autem ei nomen Agapius. Illa verò cum & his, & ieiunio & orationi simul vacaret, non minùs hæc agens studuit latere, quam hæc facere. Non erat itaque aliquis, qui horum esset conscius, nisi solus quidam Eunuchus, qui erat ei virtute similis,

Horu festu
ait Meta-
phastes ser-
uari vno die
post natalē
Christi.
Cap. 1.

Cyrrill^o Epi-
scopus Nie-
comediae
egregius.
Luc. 11.

Cap. 1.

Domna vir-
go illustris
sima, & sa-
cerdos ma-
xima.

Cap. 3.
Dicit à vir-
gine quadā,
quæ nostræ
sunt religio-
nis.

Est catechu-
mena, va-
caturque ante
baptismum
ieiunio &
precibus.

similis,

LS

similis, Indes quidem nomine, genere autem barbarus, etiamsi eius mores non essent barbaris similes, sed mites & mansueti, & qui significabant magnam internam quietem & tranquillitatem. Is non solum aequè, atque ipsa, ad fidem accessit: sed etiam, vocante occasione, se primum tradidit martyrio. Ambo ergo, quando venit tempus praestitutum, assequuntur baptismum: & sic post primam generationem, cito puella secundo quoque regeneratur, cum non nata esset plures, quam quatuordecim, annos.

Baptizatur cum Inde Eunuch.

Cap. 4.

Postquam autem validè iactum fuit fundamentum, & in firma petra, nempe Christo, iam radices egerat, tunc alia quoque superaedificavit: alimentum quidem sensibile & potum negligens: panem autem, qui intelligentia percipitur, & diuinis verbis adhaerens: & praeterea quaerens non solum, quomodo, quod dictum fuerat, in animo imprimeretur, sed etiam, quomodo exiret in opus: atque adeo ad ea non opus fuit ei tempore. Simulatque enim diuinam audiebat scripturam, statim, quod audiebat, producebat ad effectum. Cum itaque aliquando legeret librum Actionum Apostolicarum, ubi peruénit ad illum locum, in quo, qui vendebant possessiones, adferrebant precia ad pedes Apostolorum, illa hoc quoque facere constituit: & cum collegisset, quicquid auri habebat & argenti & vestis preciosae, & ea suis imposuisset famulis, noctu abiit, & sanctum rogat Cyrillum, ut ea accipiat, quoniam in illum Apostolicam seruat reuerentiam: & ut suis manibus ea distribuatur pauperibus. Quae quidem cum, ut volebat, nemine sciente effecisset reuersa est: & solitus eam rursus habebat thalamus.

Act. 4.

Omnia sua distribuit pauperibus

Cap. 5.

Atque Cyrillus quidem eius pater secudum spiritum, paulò post excedit ad omnium patrem & Deum: Beata autem puella eius monita non leuiter audijt: sed etiam in animi profundo ea celauit. Toto itaque die illa, & qui virtuti erat similis Indes, animam ieiunio expurgantes, orationique & sacris eloquijs vacantes, noctu cibum sumebant. Alimentum autem erat panis siccus, & aqua potus. Quae verò constitutum fuerat ut ab Imperatore acciperent, ijs ventres pauperum fruebantur: ut benignitatem simul rectè exercebant, & abstinentiam. Sic facientes, conabantur quidem multos latere: sed fieri non poterat, ut mons absconderetur, & lucerna poneretur sub modio, & thesaurus lateret in terra abditus. Sed cum eo, quem dicam, modo apparuissent, Orthodoxis quidem fiunt exemplum salutare: impijs autem & improbis, validum ad eos conuincendos argumentum. Qui tantum aberant, ut ex illorum virtute fructum perciperent, ut etiam poenas ab eis expeterent, & eis crimen intenderent abstinentiam: eorum enim adhuc latebat pietas, nec ab ipsis adhuc deprahensi fuerant.

Vide ieiunia, preces, cibum & potum

Cap. 6.

Indes & Domina ceduntur flagris.

Postquam autem manifestum euasit eorum ieiunium ei, qui gerebat curam sumptuum aulae Imperatoris, cum oporteret admirari benignitatem, & stupere abstinentiam, ille potius processit ad flagra, & eos diu cadens, vim afferebat ut accerent, quoniam proficiscantur ea, quae eis dantur. Cum illi autem, qui didicerant celare rectè facta, ea forti & generoso animo sustinerent, mori malentes, quam dicere, ne quod in egentes manabat, rescinderetur fluentum benignitatis, quidam Eunuchus accedens ad Praefectum, Persa genere & impietate, ac initio eorum virtutem deseruit & accusat tanquam vitium: quod scilicet ieiunium gerant, & à cibis abstineant: & quae accipiunt ad alimentum, ea pauperibus Christianis praebeant: & quod, quae ab Imperatore porficiscuntur, dantur ad alimentum ijs, qui sunt contrarij Imperatori. Quod si velis id scire apertius, licet tibi aperro penario ex ijs, quae apparebunt, intelligere ea, quae sunt obscura. Audijt Praefectus, & cum lubenter euidentem admisisset probationem, ab eis aufert clauces: & cum aperuisset, inuenit protinus: sed non ut ipse sperabat: sed ea, quae verè erant veneranda, nempe & diuinae Crucis figuram, & librum sacrosanctum, nempe Apostolorum Deo gratas Actiones: & praeterea possessionum vacantiam eorum, qui in calis magnum thesaurum recondabant: cuius praclaras opes erant duae streae, in nudo solo stratae, verè * generosum, & beatorum Dominae & Indae magnifica supellex: fidele praeterea thuribulum & lucerna, & lignea arcula, in qua reposita sacram oblationem, cuius siebant participes. Hunc ergo librum & arculam cum impius accepisset Eunuchus, rogabat ubi esset eis aurum, vestisque preciosa, & alia supellex elegans & magnifica. Cum autem illi rursus interrogationum nullam ducentes rationem, starent tacentes, eos tradidit torquendos. Sed sic quoque reipsa est expertus se frustrà pulsare adamantes. ab eis enim nihil omnino audiuit. Sacer

Sacra eorum supellex.

for. * generosorum

Illustre exemplum communis sub una specie.

Olim autem persecutio nis tempore fideles Eucharistia do

SURIU

gber
Nobis
RVIII
5

Sacer verò ille liber, & præterea arcuata, vt quæ nihil ei essent vitia, illic ab eo relicta sunt in penario. Eos autem iubet alibi includi, donèc retulisset ad Imperatorem. Atque que virgo quidem, cum iam educeretur è penario, cum inscientibus omnibus scite librum sustulisset, (erat enim paruus, & qui poterat facile abscondi) in sua eum veste repositit. Eodem modo Indes quoque admirabilis vas sustulit ligneum: & ita abducti sunt & inclusi. His sic inclusis longo tempore, solus panis viuus erat nutrimentum: & digna gratia potio, erat potus. Quæ autem corpus necesse est sumere, ijs adeò priuati fuere, vt ne aquam quidem possent atsequi. Erat enim hic immitis Præfecti iussus, vt propterea, quòd ipsi egentium ventres satiauerant, tali fame confecti interirent, & pro benignitate poenas luere scruentia.

Tanta ergò fuit indigentia, & afflictio tam intolerabilis, vt virgo in morbum incidere, cum iuuenile corpus non ferret tantam vexationem. Sed fieri non poterat, vt eos haberet despiciatui ille, cui sunt curæ volucres & bestia: & qui aperit manum, & implet omne animal benedictione. Sed nox quidem erat: accedunt autem virtutes celestium Angelorum: qui cum multa luce eos circumfulsissent, & mensam cibis impleissent, rursus reuersi sunt in caelum. Illi autem ea, quæ erant propòsita, statim sumplerunt, malorum quæ præcesserant, non amplius recordantes: & partim quidem eorum quæ apparuerant, splendore: partim verò eorum, quæ ipsi oblata sunt, voluptate exhilarati, illud Dauidicum admodum opportunè cecinerunt: Tanquam ex adipe & pinguedine repleta est anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. Atque dies quidem iam aderat: aderat autè Præfectus quoque, vt sciret an fame victi essent: vt sic eos haberet obtemperantes. Postquam verò contrà eos vidit latos & vultu alacres, anima autem multo alacriores, mittens vim afferre, vt quod in eis nihil prodesset, aggressus est persuadere: & simulans mansuetudinem, iussit eos deinceps degere nullis malis affectos, & abundè eis dari, quæ erant ad vsum necessaria, cibum, inquam, pecuniam & vestes, non minùs quam antea. Sed virgo nihil egebat pecunijs & vestibus: immò verò egebat quidem, sed non sua causa, sed pauperum: quibus etiam vestimenta discindens, distribuerebat: & quomodo existimabat esse necessarium corpori alimentum, ita etiam suæ animæ necessarium, alijs præbere nutrimentum.

Quorèa multis diebus permanebat ieiuna, vt possent abundè alijs præberi nutrimenta. Et tunc quoque cum vidisset multitudinem pauperum ad se confluentium, & tanquam charam nutricem, vt famem ab eis propulsaret, rogantium, dubia animi, vt quæ nihil posset impèdere, quòd sufficeret tantæ multitudini, ad suum mundum adspexit: & cum zonam illam, quæ plena erat gemmis & margaritis, & alia quæ erant auro ornata & argento, omnia vinculo vno comprehēdisset, demittit per fenestram, & transmittit ad pium quendam Diaconum, cui nomen erat Alypius: rogatque vt vendat, & aurum, quòd ex eo redibit, diuidat pauperibus. Dicit non potest, quantæ pauperum multitudini hæc suffecerint ad alimētum: sed neque quam multos diuites sui imitatione prouocauerit ad opem ferendam egentibus. Cum autem non oporteret eam, quæ erat adèò casta, & quæ sic alias exercebat virtutes, & quæ magno ferebatur fluente ad beneficentiam, habitare in tabernaculis peccatorum, & in aula regia, huic etiam rei prouideretur à superis. Videte autem quam sapienter.

Dei parentem Dauidem in animo versans, & id quòd ille simulauit eo tempore, quo fugerat à facie Saul, & quemadmodum vultu suo mutato, se finxit esse emortuæ mentis, & sic effugit manus eorum, qui erant verè insipientes, & de eis erexit trophæum: tale quid ipsa quoque excogitat & fingit, inuertens oculos, & saluam expuens, & manus percutiens, & voces emittens inordinatas: & aliquandò quidem lachrymans: aliquandò autem ridens intempestiuè & indecorè. Hæc cum viderent iij, qui erant in regia, alij quidem miserebantur, alij verò etiam mirabatur: Nonnulli autem simul & misericordia mouebantur, & stupebant. Quòd quidem cum audisset crudelissimus Præfectus ab aliquo ex ijs, qui ei assidebant, & vidisset etiam id quòd fiebat, visus est dolere & animo ægrè ferre. Nam tunc virgo maximè morbū simulabat, quando Præfectus in eam coniecisset oculos. Vndè etià timore afficitur, & ei plures adhibet custodes, nè absente Imperatore, aliquid ei graue accederet, & se deorsum precipitans veniret in periculum. Postquam autè multum temporis contritum est à custodibus: illa verò, quam susceperat, personam non dimittebat, sed prudèri admodum cogitatione simulabat se esse insipientem: & molesta erat ijs, qui eam custodiebant, eorum quidem vexans aures inconditis vocibus, stultis autem figuris eorum oculis adfē-

mu fecu abfportabant, & diu afferabant, & clam sumebant: quod de vini specie fieri non poterat.

Cap. 7.

Pfal. 144.

Angelico ministerio in carcere pascuntur.

Pfal. 62.

S. Domna seipsam inedia affligit vt pauperes alat.

Itemq; sua distrahit.

Cap. 8.

Reg. 21.

Simulat amentiam; cū Dauid.

LS

Custodes
carceris ro-
gant eam
dimitti.

Anthimus
Cyrilli suc-
cessor.

SS. Indes &
Dona mir-
tatur ab eo
ad quoddam
monasterium
Cap. 9.

Vide mali-
gnas Maxi-
miani ma-
chinaciones

Cap. 10.

Eius pesti-
les oratio.

adferens molestiam : & nonnunquam eis somnum adimēs clamoribus, & eis omni-
nò molestiam adferens : non solum vel inuiti eam mittunt ad Christianos, quod qui-
dem ea iamdiu cupiebat : sed etiam fatentur, licet nolentes, Christianorum poten-
tiam. Accedentes enim ad Eunuchum, vehementer rogabant, vt ea mitteretur ad
Christianos. Fore enim dicebant, vt & ipsi liberarentur a malo non tolerabili, & illa
ab ipsis quamprimum curaretur. Sunt enim, dicebant, apud nos alij quoque ei infa-
nia similes, quos, nescimus quomodo, dicuntur sanare, & facere vt sint sanæ mentis.
Hoc illi quidem pro se petierunt, cupientes liberari ab omni molestia : Deus autem
id, quod virgo impensè cupiebat, facit vt ei succedat ex sui animi sententia. Nescie-
bant enim se, vt dicitur, equum in campum immittere, & delphinum in aquam. Au-
dit hæc Præfectus, & cupiens ipse quoque liberari hac eius cura, statim sanctum An-
thimum (erat autem hic tunc Nicomediæ Episcopus post Cyrillum) accersit. Qui
cum statim accessisset, & vt qui à Deo accepisset notitiam eorum, quæ erant in pro-
fundo cordis, spiritu cognoscit de virgine : & cum, quam profunda sapientia sub si-
mulatione stultitiæ latere, intellexisset, ipse quidem tacens confititur : virgo verò cum
similiter vidisset Pontificem, nullum amplius præ se ferebat furorem aut amentiam :
sed perinde ac ipsum illius adspectum reuerita, se moderatè gerebat & placidè, adeò
vt ipsi qui aderant stupere, considerantes quantam vim habeat vel solum conspe-
ctus pius oculus. Præfectus ergò rogauit Episcopum, vt assumeret virginem, cum ea
autem etiam Indem : & vt eos in sacra aliqua æde traderet in custodiam honestam.
Simul etiam dedit pecunias, quæ ad alimentum sufficerent & vsus corporis necessari-
os. Ille autem hos quidem valde lubenter suscepit, sed non etiam pecunias. Eos verò
misit ad quoddam monasterium, dici non potest, quantum latantes, quòd successit
eis coeprum ex sententia.

Iam autem Maximiano tunc erecta erant trophæa aduersus inimicos, Deo ei sapi-
enter viam aperiente ad salutem, vt cum quassisset, cuiusnam manu hæc rectè gere-
rentur, agnosceret veritatem. Sed ille in his planè cæcutiens, deorum qui falsò
dicuntur, auxilio adscribebat victoriam : & tantum aberat, vt vero Deo ageret gra-
tias, vt etiam properaret aduersus Deum bellum gerere : & alijs postpositis, acri ani-
mo armabatur aduersus Christianos, dæmonibus festa peragens & sacrificia, etiam si
primò vulpinam pellem induens, donis & honoribus clam se insinuabat in populi
benevolentiam, & suam esse rectam volebat improbitatem. Theatrum itaque fre-
quentissimum ab eo fuit congregatum. Non apertè autem ostendebatur hoc cer-
tamen comparari aduersus Christianos : sed obscure, dolosè & malitiosè instrueba-
tur. Simulacra enim, quæ auro quidem honorabantur ab impijs, fossam verò interi-
tus eis vicissim largiebantur : hæc, inquam, aurea, & quæ rursus facta fuerant ex
argento, producens impius, posuit in sede regali, & coronis redimijt : & tandem eis
tauros sacrificans, iussit execrandis sacerdotibus adspargere populum, temporis
quoque ea in re vtens auxilio. Tunc enim ore hianti ardebant iucunda theatri
acroamata. Quicumque ergò in pietate quidem erant firmi & stabiles, & quorum
animos religio Christiana non solum vsque ad nomina, sed etiam ad cor vsque pene-
trauerat : ij, cum id, quod fiebat, deprehendissent, & nec eius quidem conspectum
ferre potuissent, à theatro recesserunt, suum potius sanguinem profundere, quam tali
sanguine pollui, præclare eligentes. Quibus autem plura fiebat voluptas & recrea-
tio, ijs polluebantur animæ & corpora, ex modica, pròh dolor, delectatione sibi gra-
uissima reconducentes supplicia.

Sed enim Maximianus, qui toto animi impetu ferebatur ad impietatem, non am-
plius latenter, sed apertè volens se impiè gerere, hos habuit sermones apud eos, qui
erant congregati, qui quidem grauissimam redolebant impietatem : Quò abitis, di-
cens, o homines, luci tenebras præferentes, & non deos esse putâtes, à quibus depen-
det hoc vniuersum ? Non videtis victorias & trophæa ? Non videtis bona plurima, quæ
bonis adijciuntur : & quemadmodum quæ sunt, rectè quidem se habent, & sunt in-
tuto : alia verò accedunt quotidie : & quorum non eramus prius domini, in ea nunc
dominatum obtinemus ? Non gloriam, quæ augetur ? non imperium, quod dilata-
tur ? Non ciuitates, quæ partim quidem sunt tributariæ, partim autem sunt futuræ :
& partim quidem iam captæ sunt, partim verò sunt iam iam capiendæ ? Non gentium
Reges, qui sunt reputati pro mancipijs ? Non omnia, quæ eueniunt nobis ex senten-
tia ? Cuiusnam ergò hæc contingunt prouidentia ? Vobis persuadeant temporum
tempe-

SURIU

ober
November

RVIII

5

temperaciones, moderatæ pluuiæ, fructuum fertilitates: immò verò vniuersum
tempus fructus producens, & spectantia omnia ad abundantiam.

Cùm ille copiosa lingua sic loqueretur, & ijs, qui non sunt, ea quæ sunt, falsò ad-
scriberet, & alia adhuc vellet contexere, non permisit ex alto is, cuius sunt iudicia
vexatificata, mendacium ampliùs gloriari aduersùs veritatem: nè alijs quoquè,
qui erant ad peruerendum faciles, causa esset interitus: sed interim dum loqueretur,
cùm esset dies serenus, & sol regionem vreret meridianam, repentè erupit
tonus multorum tonitruum, & elifus fuit ignis ex nubibus, & profunda simul te-
nebræ, & densa grando cum ventis vehementibus: & malum hoc horrendum,
rorem propemodùm emittebat, esse grauem Dei commoti iram. Nam alij qui-
dem solo tonitru auribus & animo percussì, ibi in terram cadebant semimortui:
alii verò in fugam quidem se coniecerunt, se autem multo grauiùs affecerunt, vt
qui fuerint à se inuicem conculcati, & sic vitæ violentum inuenerint exitum. Ipse
quoquè impius Imperator propemodùm periijt, periturus fortassè, nisi Deus iu-
dicialiter id minus esse supplicium, quàm quod ille dignus erat pati. Non vsque au-
tem ad ea, quæ dicta sunt, stetit Deusterrores: sed fluuij quoquè aquarum impe-
tu inundantes, & segetes funditùs euellentes, agricolarum labores in mare de-
portarunt: id què cum esset aestas, & speraretur fore, vt longo tempore non plu-
ueret. Fuit tamen, quod factum est, admodùm leue & paruum ad penetrandum Ma-
ximiani animum, & persuadendum vt respiceret ab impietate. Nam cùm postea
qualislibet schedulam, in qua erant nomina eorum, qui primis duodecim, qui falsò
dicuntur dij, ministrabant, quoniam Domna & Indes non inueniebantur cum alijs,
dolore simul & ira implebatur: & diligenter percõtabatur, quomodo res eorum
se haberent.

Postquam autem audiuit ab Archienucho, Domnæ quidè emotam esse men-
tem: eam verò nunc esse apud eos, qui ea sciunt curare: cum ea autem esse Indem,
vt eam custodiat, & ei inferuiat: ille iam ira æstuans, & valdè vociferans, O pesti-
me hominum, inquit: Domnam quidem, quæ vexabatur à dæmone, fortassè non
immeritò amouisti à deorum ministerio: Quidnam autem te mouit, vt Indem
quoquè, magnorum deorum cultorem, cum ea amandares, & quantum in te fuit,
eos à ministerio desertos dimitteres? Sed ipsos iuro deos, te iustas sceleris pœnas
non esse euasurum. Dixit, neque quod dixerat neglexit: sed ministerium camelo-
rum, qui erant in regione Claudiopolitana, ei tradi imperauit, ei auctoritatem
detrahens Præfecturæ, & eum ad extremâ deducens signominiam. Deindè Indem
quoquè iussit adduci, & ea rursùs facere, quæ dijs consueuerat. Ille verò cùm ac-
cessisset, facièbat re vera, quæ consueuerat: deosquè & deas & eorum sacerdotes
valere, vel potiùs flere iubens, ipse soli Deo vacabat, in orationibus versans & ie-
iunijs: & non solùm ad eorum impietatem minimè se demittès, sed multos etiam
ceteros, qui decepti fuerant, ad veritatis agnitionem reuocans. Res est enim, quæ ad
veritatem inducit oratio, quandò habet etiam vitam ei cõsentientem. Hac itaque
ratione Indes multos ad Deum adduxit: & erat reuerà sal diuinus, qui & seipsum
conuincibat, & alios poterat continere. Sed tales quidem erant res illius: Maximia-
no autem erat intolerabile, videri quidem omnes superâsse barbaros, & solo ad-
spectu terrere populi multa millia: vinci verò à suis, id què cum essent ad eò iuue-
nes, & astate imperfecta.

Cùm itaque paulatim soluisset, quamcunq; habebat speciem humanitatis, aper-
tè quidem pugnabat cum Christo, sacra templa diruens, & ædes dæmonibus adifi-
cans: Præfectos autem, & in dicendo formidabiles, & in puniendo crudeles, mit-
tens per vniuersum orbem terræ: quibus non sufficiebat sua aduersùs Christianos
crudelitas, sed accedebat etiam immanitas Imperatoris. Iubebat enim, vt Christi-
anis non obedientibus nihil cederent: sed sic punirent, tanquàm oculi illius vnâ
examinarent & spectarent tribunalis austeritatè, & in examinando curiositatem.
& in puniendo nouam inuentionem atque vehementiam: dicens cum illi pluri-
mum gratificaturû, qui pluribus supplicijs afficeret Christianos. Sic incitatos emit-
tebat Præfectos, verum inuicem seipsum quoquè eis ostendebat exemplar arche-
typum ad inhumanitatem. Nam ipse quoquè erat primus occidens, puniens, de
medio tollens, expellens, quid non violentum agens & tyrannicum? immò verò
sæpè quoquè non vim meram afferens, sed eam etiã miscens persuasione, & ipsam
porri-

A a a a

porri-

Cap. 11.
Psal. 18.Diuinitus
cõfunditur
eius falsa
persuasio.Multi malè
perunt ex
tonitru.

Cap. 11.

S. Indes mul-
tos ad Chri-
stum tradu-
cit.Cap. 15.
Maximianus
Christiano-
rum templa
diruit.Christianos
crudelissi-
mè iubet
puniri.

LS

porrigens tanquam escam: vt sic quoque fieret fauor, & haberet probabiliores puniendi occasiones, quod nollet pij parere verbis solis. Is cum sanctissimum An- thimum diu quaesitum non inuenisset, ipse ingressus ecclesiam, tanquam fera aliqua varia & dolosa, cum exercituum & satellitum multitudinem eam circumdedit, & deinde etiam lenitatis personam subiisset, vt alij quidem formidarent vim & mul- titudinem, alij autem ad sibi vilem intuentes benignitatem, abducerentur a per- suasione: & cum sic tanquam duobus fortibus vinculis, timore & persuasione pios colligasset, captiuos ducebat ad impietatem. Cum haec apud se cogitasset, ad popu- lum talem habuit orationem:

Ecclesiam
Christiano-
rum multo
mitte obli-
det.

Cap. 14.
Oratio eius
ad populum
Christianum.

Ego etiam aduersus gentes barbaras, quae meum iugum ferre recusant, & non parent Romanorum legibus, non statim moueo hastam, neque vtor iaculis, neque gladio eis eadem affero: sed bonos imitor medicos, mollibus primum verbis & benignis, perinde ac oleo, tumorem emolliens. Deinde postquam videro eos esse valde immedicabiles, vlcusque eorum valde malignum & profundum, tunc vtor cauterio, & tam aspera & acerba sectione, vt neque ab initio me videatur aliquis humanior, neque post misericordiam & mansuetudinem violentior. Absit autem, vt vos me vnquam sentiat conturbatum & iratum: sed accedentes, libate magnis dijs, & rogate, vt vos benignis intueantur oculis: vt sic a nobis quoque consequamini honores, magistratus & pecunias: & sitis inter meos primos amicos & fami- liares. Quemadmodum enim non est absurdum, Barbaros quidem, qui sunt alterius linguae, nostra tam aequo animo ferre: vos vero in Romanorum legibus educa- tos, & in rebus Graecorum eruditos, & mihi subiectos, non in omnibus seruare obe- dientiam: sed in rebus praecipuis videri inobedientes, & bellum aperte suscipere contra vestrum Imperatorem, vt ideò excidatis ab Imperatoris beneuolentia, & larga munificentia? Recedite ergo, recedite ab hac falsa religione. Sin minus, pena non procul aberit. Videte hanc eadem, in qua confidistis. Eam igni mandans, vos quoque simul perdam: & scietis omnino, quantum sit malum, a ratione aliena au- dacia, & mentis peruicacia.

Blanditijs
subiungit
minas.

Cap. 15.

Cum dirus Maximianus sic immanitati coniunxisset humanitatem, & malorum minis, & bonorum promissis variasset orationem, qui instar mellis dulcem habe- bat linguam sapiens Glycerius, qui erat reuera diuinus sacrificus & sacerdos, & sua verba studebat sacrificare Christo, cui sacrificabat, breuem & opportunam dans re- sponsum, & linguam vinxit Maximiano, & cor eius conturbauit & labefecit, & simul cum ira eius animu repleuit admiratione. Dixit enim: Neque tua promissa & dona desideramus, o Imperator, neque tuas minas omnino curamus. Illa enim quomodò appeteremus, aut quomodò ea nostrum delinrent animum, qui, qua- cunque sunt mundi, habemus pro somnijs? Malum autem quid ijs minteris, qui pe- nam potius existimant, non vel grauissima sustinere propter Christum? Quae vero dicis, & de quibus gloriaris, de trophaeis, inquam, aduersus gentes erectis, ea magis stabunt a nobis, & meis verbis suffragabuntur. Quando enim tu, qui viciisti plurimos, mox conspectus es victus a foeminis & pueris, ab ijs, inquam, qui colunt religionem Christianam, quemadmodum non erit mei Christi virtus multo manifestior? Et pre- terea quis est adeo attonitus & stultus, vt sit oblitus tonitruum & fulminum, quae paulo ante fuerunt, & illius horrendae Dei significationis, mortisque violentae, & eius, quae propè fuit, submersionis & fructuum interitus: & quod haec tuis dijs, non autem vero potius Deo adscripseris, qui opportunè, o Imperator, infert iram aduer- sus eos, qui illos honorant & colunt? Nè sic ergo bellum contra nos susceperis. Sunt nobis arma quoque, desuper, quibus sicut hodie tui a te satellites, ira nos a Rege mu- nimur vniuersorum, per quae & contra te in aciem prodibimus, & adipiscemur vi- ctoriam valde admirabilem. Percussi enim, interimemus: & cadentes, contra te trophaeum erigemus.

Cap. 16.

Hac audiit Imperator, & secantibus verbis in medio corde quodammodo fauci- atus, animi motum in praesentia celare habens in animo, & nihil amplius dices aut faciens, è templo egreditur. Pius autem ille populus, Deo quidem gloriam, sapien- ti vero Glycerio, pro se quisque tales voces edidit: Quam dulcia gutturi meo elo- qua tua, supra mel ori meo? Non futurum autem erat, vt Maximianus iram diu cohiberet: sed apud se furore percitus, iubet Glyceriu euntem ad ecclesiam, com- prehendi manu militari, & correptu, ad se adduci. Qui cum ad illius tribunal esset addu-

Psal. 118.

SURIU

aber
Haber

RVIII

5

Glycerius
presbyter et
praeclare re-
sponder.

adductus, nihil interrogatum iussit verberari boum neruistam vehementer, donec verberantes quidem vires: illum autem, qui cadebatur, vox deficeret. Preconi quoque ei, dum verberabatur, iussit dicere: Lingua parcius vtere, o Glyceri. Nè sis arrogans, nec seditiosus, nec insolens. In honore habe mores Romanorum: reuerere Imperatores. Sic quidem imperauit Maximianus: sed neque torquens persuasit, neque hæc cantans, eum affecit pudore: sed cum esset martyr superior & manibus licetorum, & vocibus quæ ei incantabatur, quærebat suum Regem, & tota voce pro te dicerem, corroborasti: ita etiam, o bone, da mihi vires, vt pro te patiar: vt accessione eorum quæ sunt tristitia, sit mihi præmiorum maior remuneratio. Hoc tanquam ignis igni additum, Maximiano maiorem iram accendit: ipse autem eos, qui percutiebant, eoulsit vt verberarent incitauit, donec corpus martyris humiliter, nihil differens ab inanimis: sanguine quidem iam exinanito, pelle verò vento tumefacta, & ipsa carne prius consumpta, & nudis solis oculibus appareretibus. Quod quidem mouit misericordia non solum pios & humanos animos, sed etiam animos infidelium. At non Maximianum, cuius animus erat lapide durior.

S. Glycerius immani-
sime flagella-
tur.

Vides sanis-
simum ty-
raunum.

Sed postquam sic affectum Glyceri, & à mortuo quidem nihil propè differen-
tem, solum autem linguam mouentem vehementi spiritu, & dicentem, Sum Chri-
stianus, seruus Christi, qui solus est verus Deus: Vnus est mihi Dominus, vnus Rex,
non ferens ille loquendi libertatem, iubet eum quidem solui à vinculis, abductum
verò extra ciuitatem, igne crematum mortem subire. Ductus ergo generosus ille
ad locum constitutum, & stans ad orientem, partim quidem Christo egit gratias,
qui eum à multis liberarat periculis: partim autem pro se vehementer orauit, &
pro pijs, qui erant vbique. Deinde cum Christi signum suo adhibuisset corpori,
fuit affixus ligno, sacra victima, aries carens omni vitio, ei qui ligno propter nos
fuit affixus. Igne autem subitus accenso, Iesu fuit oblatum holocaustum & sacrifi-
cium acceptabile, & diuina hostia aræ supernæ conueniens. Quid verò, hinc ne
intellerit Maximianus pios esse immutabiles? Multum abest: sed cum execranda
eius hostiæ ducerentur ad templum duodecim deorum, quod erat intra regiam,
aderant quidē impij, candidis & magnificis vestibus celebrantes festum sui interi-
tis: Solus autem Indes atris indutus vestibus, & cum hæc celebrarentur, maximo
dolore affectus, cum se in valdè tenebrosa inclusisset domuncula, impiorum de-
flebat interitum.

Cap. 17.
Stupenda
martyris
fortitudo.

Signo Cru-
cis se muni-
ens, in igne
est animam
Glycerius.

Renunciatur hæc quoque Imperatori, & istatim ab ipso arripitur, & sistitur ab
illo Iudice iudicandus. Cum autem etiam antequam loqueretur, ei renunciaret
vestis, quod quæ fiebant, ab eo censebantur digna luctu & tristitia, iussit eius mani-
bus & pedibus iniectis catenis, & collo collari, eum seruari inclusum in carcere.
Atque Indem quidem habebat custodia: Maximianus verò Domnam quoque, quæ
rebat: & furore perindè ac ebrietate lesa ratione, & oblitus eorum, quæ de ipsa audi-
uerat, dicebat assidue: Vbi est Domna? Vbi est sacerdos Dianæ & Mineruæ? Rur-
sus ergo ei dicunt de integro, quæ videbantur accidisse virgini, & quæ fecerat Eunu-
chus, ita vt res se habebat, significant. Ille autem cum multa dixisset de Archieunu-
cho, & valdè agrè tulisset, quod ei vita fuisset cōseruata, iubet ei quidem caput am-
putari: virginem verò quæri in monasterijs, & dijs illius seruari. Hæc cum rescui-
set ea, quæ monasterio præerat, in quo erat sancta, in primis virili suscepta cogitati-
one, virili tonsu & veste ornata virgine, & preces cum lachrymis ei præbens vicu-
stodes & duces, eam clam emittit ex sacro thalamo.

Cap. 18.

S. Indes de-
git in custo-
dia.

Domna sub
virili habitu
lacet.

Sed sceleratus non cessabat quærere: & cum eam non inueniret, furebat com-
muniter in omnia monasteria. Atque sacra quidem omnia monasteria crudeliter
diruebantur: virgines verò turpiter probris afficiebantur: Virgines, proh dolor,
quas ne masculorum quidem oculis videri erat vnquam tolerandum: atque ita
per omnia peruadebat calamitas, quasi capta esset ciuitas ab hostibus. Quibuscun-
que ergo earum erant corpora valentia, & neque senectus, neque morbus aliquis
turbabat carum pedes, ipsæ statim fugam spectabant, & ad montes & speluncas &
ignotas solitudines celeriter abibant, malentes vitam degere cum feris, quam ha-
bitare cum hominibus, feris longè immanioribus, & qui corpora virginitatem ex-
ercencia probro afficere inhonestum non esse existimant. Sed eo, quod cogitatas,
frustratus es o inimice omnium: & per quæ sperasti tyrannidem exercere, per ea
ipſa

US

ipsa fracta fuit tibi tyrannis. Non enim neglexit Deus, qui natus est ex Virgine, ipsas virgines vel in medio licitorum conseruare, & quomodo fidē, ita etiā continentiam ipsas prodere non permittere. Inter eas autem tanquā inter claras & lucidas stellas, vna mirandum in modum resplendebat instar lunæ, & pulchritudine & genere & virtute alijs præstans. Ea verò vocabatur Theophila. Hoc autem longè melius res ipsa ostendit.

Cap. 20.
Theophila
virgo sanctissima
du-
cir in lu-
panar.

Cum enim illa esset vultu adeo formosa, traheretur autem à licitoribus, & iam ad probri ac contumeliæ officinam violēter introduceretur, manus simul & oculos in cælum tollens, & miserabiliter adspiciens, Mī Iesu, dixit, meus amor, mea lux, meus spiritus, meus custos castitatis & vitæ, vide eam, quæ est tibi desponsa. Vide, o sponse, in quem nulla cadit reprehensive, & festina: quoniam nec est quidem tempus precandi: nè pactum conuētum fallam, nè prodas me bestijs, nè lupi tuam pecudem dilanent. Serua sponse sponsam: meam conserua castitatem fons castitatis: vt tuum quoquē nomen nūc maximè glorificetur, quod intelligenter glorificatur ab Angelis. Hæc illa quidē orauit cum lachrymis: effecta autem Deus reddidit. Sed est adhibendus animus narrationi. Introducitur virgo in prostibulum: Illa verò etiam in tali loco & tempore non est oblita eorū, quæ oportuit: sed protinus eiciens id, quod habebat in sinu: id autem erat sacrosanctum Euangelium: aperuit, & dabat operam lectioni. Vnus verò ex intemperantibus, cæstro infano percitus, ad eam ingreditur: qui aliquantisper quidem eam audiit legentem. Cum autem iam propè esset, à maximo metu inuaditur, & tremore valdè agitur, & humi procumbit mortuus, & sic iacebat ad pedes Theophila, non spirans. Multæ horæ præterierant, & cum alijs visum esset, quoniam non exibat, eum non posse saturi virgine, vbi alius quoquē ingreditur, ipse quoq; iam propè stans, lucis quidem, quæ verbis exprimi non potest, fulgore illustratur: deinde eum à luce tenebræ excipiunt, & obrutu orbatus, quærebat obiens, non ampliùs virginem: sed quemadmodum citra offensionem exiret extra fores.

Malè perit
homo petu-
lans.

Alius occu-
catur.

Cap. 21.
Icēm alijs
multi.

Cum multi quidem talia passi essent, & nonnulli etiam magis horribilia, nulli fuit ampliùs cordi ingredi: sed & si quis ingrediebatur, non ingrediebatur captus amore: sed solùm volens scire ea, quæ facta fuerant. Postquam autem ingressi sunt complures, vident ea, quæ & ad videndum erant terribilia, & ad dicendum alijs maximè admirabilia: puellam quidem honestè sedentem, & libro incumbentē: adolefcentem autem quendam propè eam stantem, luce quidem ineffabili, pulchritudine verò incredibili, veluti quædam tela fulguris emittentem ex oculis. Hæc postquam viderunt, & metu dirigerunt, & vix tandem, Quis est sicut Christianorum Deus? exclamauerunt: & simul non ferentes spectaculum, rectè secum agi putabant, si fugerent: & celeritate maxima domo exibat: omnes quidem obliuiscuntur libidinis: nonnulli autem etiam ipsa impietate abiurata. Sed neque hæc ignorauit Maximianus: sed cum rescuisset virginem quidem non posse capi ab ijs, qui ipsam seruabant, militibus, quin etiam multos ex suis esse victos, & didicisse Deum percolere, Dei gratiam adscribebat incantationi: dicens Christianos vti artificijs ad vultus decipiendum. Sed ille quidem hæc dicens, seipsum potiùs decipiebat, & quicumque his nugis animum adhibebant.

Cap. 22.
S. Angelus
S. Theophi-
læ liberat.

Ille autē plenus lumine, qui videbatur virgini assistere, cum eam domo eduxisset, suo lumine præcedens deducebat. Deinde cum etiam adduxisset vsq; ad sacram ecclesiam, eam statuit in vestibulo: & cum, Pax tibi, dixisset, recessit. Eam autē inuasit & metus, & gaudium. Merus quidem, quod ille eam reliquisset: Gaudium verò, quod libidinosorum manus sic effugisset, nihil passa indecorum. Accedens ergo, pulsat ostium populi iam congregati, & nocturna de more Deo canentis. Cum autem ianuæ strepitum sensisset quidam Diaconus, & quamnam esset rescuisset, renunciauit ijs, qui erant intra ecclesiam. Omnes itaq; ad eam confluunt. Nam aliorum qui erat etiam illustri genere, sicut audiuimus: virtute autem multo illustrior. Cum eam ergo vidissent, & quos & quidnam volentes effugisset, intellexissent, & quamnam illa in eos fecisset miracula, quosnam quidem fontes lachrymarum non mouerunt? quasnam autem voces ad Deum non emisissent? in principio quidem raptum virginis miserantes: in fine verò impios quidem miseros ducentes: illam verò quibusnam non persequuntur beatitudinibus? Illa autem seipsam quidem iacit humi, & aræ sacros tangit cancellos: flet verò tam vehementer, vt eos etiam

Obserua, vt
antiquis
nocturnæ
preces & lau-
des Deo de-
proptæ sint.

SURIU

ober
nober
RVIII
5

qui videbant, ad similem moueret affectionem, & fluentia lachrymarum: fitque communis ad Deum gratiarum actio toto pectore. Sed ita quidem se habebant res virginis.

Improbo autem Maximiano oportebat improbos etiam esse ministros, & ex ca-
dem, vt aiunt, fidelia. Quicumque ergo pie Deum colentes latebant Maximianum,
illos non secus ac venatici canes inuestigantes, significabant. Qui quidem etiam
aduersus Dorotheum, qui gloria quidem & ciuili dignitate erat insignis, vt qui Pre-
positus vocaretur ab Italis, pietate autem erat insignior: aduersus eum ergo, & Mar-
donium, & Mygdonium, & qui prius dictus est, Indem, & quosdam alios, fide qui-
dem in Christum acerrimos, Imperatoris autem honore claros, immittit tela ca-
lamnia: Hi scilicet, quorum dentes arma & sagittae, & lingua, vt dicam cum sacra
scriptura, gladius acutus, dicentes: Si seruos, o Imperator, & eos qui in tua regia ha-
bitant, & sunt tibi subiecti, non potes subiugare: cur alijs conaris persuadere, inu-
tiliter laborans, & frustra te crucians? Ij enim agre potuerint abduci a dogmate, il-
los videntes nos suauiter irridentes, & tui tribunalis austeritatem nihili facientes.
Vide enim, quousque procedit eorum contemptus. Non solum ipsi contemnunt
contraria sentientes: sed alijs quoque, qui latent, qui eadem quae ipsi sentiunt, & ali-
menta suppeditant, & ad certamina parant & instruunt. Quin etiam mittunt lite-
ras ad eos, qui procum distant, simul & eos confirmantes in sententia, & exhortantes
ad constantiam. Et alioqui quicquid aduersus ipsos, & quam habent religionem,
ma excogitauerit potentia, id statim per illos ab ipsis deprehenditur.

His fuit ad iram accensus Maximianus, & dicto citius iussit sanctos ad se adduci.
Et aderant quidem illi nihil timentes, neque vllum formidinis vestigium vultu pra-
seferentes: Ille autem toruis ipsos oculis intuens, O pessime perdendi, inquit, o
omnium hominum ingrattissimi. Cur tantam a nobis adepti claritatem, & soli pro-
pmodum sceptris praefecti imperatoris, tam mali deprehensi estis in benefacto-
rem: qui pro multis nostris in vos beneficijs qualem refertis gratiam, Iesum quen-
dam vobis & alijs Regem ad scribere distitantes, & nouae huius religionis duces se-
dulo celantes, & eis omni studio prouidentes, eosque fouentes, quos funditus in-
terire, & ne nomen quidem eorum remanere, reputaui esse pulcherrimum & pri-
mum meorum trophaeorum? An non haec sunt vera, & quae factis magis arguuntur,
quam verbis? Illi autem tanquam latrantem canem ne tantillum quidem curan-
tes, neque existimantes esse tempus responsionis, steterunt silentes. Maximianus
vero, cum silentio magis esset eius irritatus animus: Non per deos immortales, in-
quit, non vobis parcam: sed cum omne genus supplicij vobis intulero, & carnes
consumpsero, & ossa contriuero, & igne combussero, relinquam insepultos, a ca-
nibus & auibus comedendos: & vos ipsos puniens pro meritis, & alijs metum in-
cutiens, ne talia aggrediantur.

Nec haec quidem sanctis timorem attulerunt: sed statim & solutis zonis, & chla-
mydibus exutis, stabant parati ad cursum martyrij, vno ore & animo se esse Christi-
anos & Christi seruos audacter nominantes. Deinde etiam Maximiano: Nobis, o
Tyranne, dixerunt, honores tui, & vanae haec dignitates ne tantillum quidem vnquam
curae fuerunt. Quid enim opus fuerit tali honore, qui a Deo disjungens, est redactu-
rus in seruitutem demonum? Sunt enim talia vestra impiorum dona, quae fugien-
tes, tantum abest vt persequentes, non solum ijs tibi cedimus, sed etiam ipso corpore
& vita. Cum ij ita essent parati, & tales essent eorum spiritus, iussit Maximianus, vt
extensis simul manibus & pedibus, crudelibus boum neruis fortiter verberaretur.
Et statim sex vnumquenque, circumstantes lictores, magna parte dici eos perpetuo
verberabant, nulla scelerati moti communis naturae misericordia, idque cum videret
terram eorum sanguine effectam purpuream. Martyres autem haec quidem ferebant
fortiter, ne vocem quidem emittentes: internis vero animi motibus glorificabant eum,
propter quem haec sustinebant. Flagella excipiebat carcer, cum essent eorum colla
vincta collaribus, manus autem catenis, & pedes compedibus. Maximianus vero
tanquam torrens, qui fertur per segetes, per omnes deinceps pios peruadebat.
Et ad haec quidem iubebantur in seruire Praesides ac Praefecti, qui erant impietate
eximii. Quicumque autem eius parebant imperio, qui Christum esse Deum confi-
tebantur, tortoribus simul tradebantur & varijs tormentis laniabantur miserabi-
liter. Et sic quidem quotidie ei, qui seipsum pro nobis sacrificauit, rationalia offe-
rebant.

Cap. 23.
Dorothe-
us cu socijs
apud impe-
ratorem ac-
culatur.

Psal. 56.

Cap. 24.
Sistitur co-
ra Maxim-
iano Indes,
Dorotheus
&c.

Cap. 25.
Illorum in-
signis ma-
gnanimitas

Caduntur
neruis bou.

Vincti tru-
duntur in
carcerem.

LS

rebantur sacrificia, piè martyrio effecta holocaustum.

Cap. 26.

Impij regis, impij facelites.

Oportebat autem festorum maximum Christi natalem, ei qui nascebatur, copiosiora offerre sacrificia. Nam ortus quidem Christi dies festus agebatur: quicquid autem est pium, congregabatur ad glorificationem. Prophani verò Maximiani profani ministri accedentes, Quoniam, inquit, o Imperator, hodie festorum quæ nörunt, maximum celebrant Christiani, vt qui hodie Deum suum natum esse fabulentur, & celeberrimo totius populi concursu ad festum cöueniunt, agere ex media sagena nos præda effugiat. Sed militibus quidem præoccupetur templi aditus: steter autem ara ante portas: accedentes verò præcones, iubeant quidem omnes de templo egredi, & nihil cunctantes aræ sacrificare. Sin autem non pareant, quid sit deinceps agendum, statuere, tui est imperij & iudicij. Quod si hoc quoque nobis permittis dicere, igne templum circuncircà comprehendentes milites, protinus perdant eos, qui non obtemperant. Et sic illos quidem de medio tolles, qui in rebus precipuis perniciem afferunt tuis populis: te autem liberabis à cura, quæ tui animum premit non mediocriter, sicut nos non ignoramus. Nondum finem acceperat oratio: excipiens autem Maximianus, iuro, inquit, maximos deos, me hæc iam diu versasse in animo. Nescio verò, qui factum sit, vt ea quæ cogitaram, nõdum sim executus. Sed vobis magnas, o dii, ago gratias, quod effeceritis, vt his quoque, opportunè veniret in mentem, quod esset conducibile. & simul iubet, vt primi ex Protectoribus, cum magna manu militum ecclesiam circumdedissent, sarmentis & quacungue alia materia, quæ facillè accenditur, in orbem cögesta & apposita, ad templi portam statuerent: Deinde, vt præcones clara voce proclamarent, vt omnes exirent, & ad aram accederent sacrificaturi. Quod si non parerent, portas statim optimè clausis, & omni alio eis obstructo exitu, ignem accenderent: vt sic omnes vnà cum ipso templo perirent, & vt digni sunt, ab igne confumerentur. Et hæc quidem Imperator.

Christiani omnes, ipsi natiuitatis Dominicæ die, in templo suo circumvallantur.

Cap. 27.

Nuncius autem statim mittitur ad ecclesiam, vt diceret, quæ iustus fuerat ab Imperatore. In medium itaque accedens, & magna voce clamans, O homines, Maximianus, inquit, orbis terræ dominus, me ad vos misso, alterius ex duobus dat vobis optionem: Vt aut dijs sacrificetis: adest enim ara parata: aut, si nõ pareatis, omnes simul pereatis: præsto est enim ignis. Quod ergò vultis, quamprimùm eligit. Celsaui ille, cum hæc dixisset: Ecclesiæ autem Archidiaconus, cum ei esset cor accensum igne diuinæ gratiæ, stans ad cornu altaris, O vos, inquit, mei fratres, & inter vos inuicem vnanimis, nescitis quemadmodum quæ à tribus pueris facta sunt, paulò antè persequentes, dici non potest, quãtùm eorum admirabamur virtutem, & eorum in pietate stupebamus fortitudinem. & quemadmodum non tanquam stantes in medio ignis, sed in molli aliqua herba choros ducentes, ipsi & hymnum canebant, & omnem creatam naturam ad vniuersorum Deum laudandum vocabant? Hos nos non solum iudicabamus beatos, sed eorum quoque coronarum cupiebamus esse socij. Quoniam ergò & nunc nos vocat tempus, & sunt mores Imperatorum similes: Nam etsi nominibus differunt, at crudelitate & impietate maxime conueniunt: efficiamur nos quoque pietate similes ijs, qui tunc decertarunt. Quomodo enim non esset absurdum, illos quidem, cum essent pueri, & nec plures tribus, & alioqui cum nullum adhuc accepissent exemplum animi magnitudinis in tuenda pietate, tam præclare decertasse: Nos verò, qui & multitudine sumus propè innumerabiles, & multi, quibus nihil deest ad perfectam aratem, & quibus est etiam tanta exemplorũ copia, videri vitæ cupidos, & ignauo abiectoque, esse animo: & non oblatam occasionem tanquam lucrum arripere, & hanc, quæ est ad tempus, vitam despiceret pro Deo, qui nos fecit, & suam animã dedit pro nobis ad mortem: testimonium autem firmè & infracta nostræ fidei, nostram præbere mortem? Hæc autem dico, etiamsi nulla esset pro his remuneratio. Cum verò sint valde parua huius temporis passiones, si conferantur cum ijs, quæ sunt illic, remuneratiõibus: & vita quidè expers molestiæ & aterna, pro hac breui & laboriosa: gloria autem nunquam cessans, pro infida, & quæ facillè excidit: & diuitiæ, quæ surripi nequeunt, & voluptas, quæ nõquàm transit ad molestiã, nos adhuc in presentibus manere concupiscemus, & non potius, cum ad eam quæ est illic, gloriam, pro Christo subeundo mortem, inuenerimus perueniendi occasionem, quamprimùm transibimus? Et quidnã aliud faciẽtes, ab ijs qui sapiunt, iudicabimur, nisi digni, qui luceamur? Memente, immò verò adspicite ad arã. Verus enim noster Dominus fuit pro nobis sacri-

Dan. 3. Archidiaconus egregie accedit animos Christianorum.

SURIU

ober
Nobis
RVIII
5

crificatus. Non nos quoque pro eo in loco sancto animas profundemus, & veluti quoddam sacrificium eas illi igni offeremus in holocaustum?

Cum sic dixisset, omnes incitavit, & effecit ut moriendi vehementi tenerentur. Simul itaque cum illo beatam illam vocem exclamauerunt, Christiani, sumus, Christiani, & deos tuos, o Imperator, non colimus. Hac Maximiano quidem annuntiabantur: ille autem cum ne finem quidem expectasset orationis, iussit in eos ignem accendi, & eos vna cum templo exuri: ut nullus eorum nec misericordiam consecutus, neque latens posset effugere. Pij vero cum omnes congregassent simul catechumenos, viros & mulieres, & pueros, eosque in quatuor diuisissent, ut potè quod tempus postulare celeritatem, eos diuino baptismo perficerent, & Chrismate ungerent, & eos intemeratis impertiunt sacramentis. Protinus autem aderam ministri quoque Imperatoris, & ignem accendebant: illeque omni ex parte tollebat in altum: & cum totam comprehendisset ecclesiam, in vnum ascendebat verticem, omnia tam quæ erant extra eam, quam quæ intra, depascens. Fremens itaque malum ingrebat grauissimum: illi autem intus magna voce ad Deum clamabant, & canebant canticum puerorum, omnem creatam naturam vocantes ad choream: neque prius cessarunt glorificare, quam oblata essent accepta sacrificia, castæ hostiæ agno, qui fuit pro mundo maceratus.

Quinque dies transierant, & ignis depascebat materiam. Cum verò flamma iam cessasset, nullus quidem teter odor sentiebatur, nec ex corporibus, nec ex fumo: spirabat autem potius quidam suavis & mirè fragrans odor. Apparebat, verò quidam radius, auri rutilantis speciem præ se ferens, variū quendam edens & valdè gratum splendorem: quomodo Sol lucet, qui modo apparet in Oriente. Maximianus autem existimans se iam omnes vicisse, & relaxatum esse à curis certaminis, theatris pascebat oculos, & equorum scilicet & hominū curricula. Illud verò non erat vincere, sed potius victum esse: idque magis induxit pios, ut liberè loquerentur. Ostendunt autem, quæ consequuntur. Ante theatrum quidem erat ædificatum maximum fanum Cereris, quæ erat apud eos dea maxima. Accedens autè ille cum vniuerso populo & exercitu, execranda peragebat sacrificia. Quidam verò ex numero militari, Zeno nomine, zelo plenus aduersus impios, non ferès sic pietatem affici contumelia, stans in alto: Erras, inquit, o Imperator, insensibilibus sacrificans lapidibus, & mutis lignis, hoc enim est, quod apparet: id autem, quod est reuera & intelligitur, est fraus dæmonum, quæ suos cultores abducit ad interitum. Intellige, o Maximiane, & hos oculos & internos in caelum tollens, quare ex ijs, quæ videntur, creatorem: qualis sit opifex, disce ex operibus, & disce Deū piè colere, qui non sanguine & nidore rationis expertum animantium, sed mundis hominum delectatur animis, & mundo corde.

Hæc cum audisset Maximianus, iubet pondere lapidum eius maxillas confringi: & simul clamabat, licet oribus quidem, ut fortiter percuterent: sancto autem, ne deos maledictis appeteret. Sic ergo patienti sancto omnes quidem dentes sunt immaniter excussi, maxillæ verò sunt contritæ: & iam parum spirantem, & mox mortuum iuberi abduci extra ciuitatē, & amputari caput, quod liberè erat locutum. Et sic Zeno generosissimus, cum magna celeritate peregisset beatum stadium martyrii, truncatur capite, & sursum fertur ad Christum caput omnium. Sacer quoque chorus, qui erat circa Dorotheum, qui à tam bono instituebatur magistro, diuino, inquam, Anthimo, non sic erat habiturus capita incoronata: sed hæc quoque superne dispensabantur ac prouidebantur à diuina gratia. Et à sacrosancto quidem Anthimo ad eos mittebantur literæ, ipso quidem in quodam vico delitescente, illos autem aperte decertantes, ad suscipienda strenuè certamina precibus adiuuante. Hoc postquam euasit manifestum scelerati Imperatoris satellitibus, & ipsas literas, & eum, cui erant datæ, adducunt ad Imperatorem. Ille autem cum eum vidisset, & legisset quæ scripta erant: scripta verò erant, ut est verisimile, quæ ille quidem nolebat, pulchra autem erant & salutaria, ira æstuans, iussit eos quamprimum abduci. Illi ergo statim sunt abducti.

Imperator autem: Vana ne, inquit, fuit mea coniectura, cum prædicerem, vos à me decisisset? Immò verò execrandi, iam etiam aduersus me insurrexistis: ad alium autem, cum quo nos a rebellum gerimus, transfugistis. Et simul dat eis legendam Epistolam. Iussit verò eum quoque, qui adductus erat, introduci. Quem cum vidisset

Cap. 28.
Multa Christianorum milia cum templo comburantur.

Vide usum Chrismatis in baptismo antiquissimum.

Cap. 29.

Zenonis militis eximii pro pietatis zelus.

Cap. 30.
Cruelissimè ei dentes omnes excutuntur.

Capite caeditur.

Reuocatus à carcere ad tribunal Imperatoris ceteri martyres.

Cap. 31.

LS

sent martyres, valdè lætati sunt animo, cumque, & si procùl starent, vultu & nutu salutârunt. Maximianus autem factum quendam & spiritum suscipiens principis, & immaniter eum intuens, Dic mihi, inquit, infelix, quis est, qui hæc tibi tradidit, & vbinàm latet terrarum? Diaconus verò, cum magna voce tacitè ad Deum priùs clamâisset, & petiisset, vt conuenièter verissimæ promissioni, daretur sibi oris apertio: Qui literas, inquit, dedit, cum sit Pastor, & procùl absit, gregem cohortatur & incitat ad pietatem: & maximè cum senserit incurSIONEM luporum & ferarù. Tunc enim alta & clara voce suo gregi imperat, & quæ sint facienda, significat. Quæ autem dicit, non sunt sua, sed ea accepit à primo pastore, qui dicit, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Atque dixi quidem, quisnam dederit literas: Vbinàm autem sit, non dicam. Aperta enim fuerit insania, Pastoris esse proditorem, eum qui ex illo maximam accepit vtilitatem: qui etiam absque nobis mox fiet manifestus. Non posse enim abscondi ciuitatem supra montem positam, vox diuina dixit, & veri amatrix.

Pfal. 80.

Math. 10.

Math. 5.

Cap. 32.
Diaconus,
lingua præ-
cisa, lapidi-
bus oppri-
mitur.

VI. illustres
martyres
perimuntur.

S. Dónæ ci-
bus & potus
viliissimus.

Cap. 33.

for. * Diù

Diuino nu-
tu descendit
ad mare ad
sepeliendâ
sanctorum
corpora.

Hæc cum fortissimè dixisset lingua sancta, non ferens Maximianus dicendi libertatem, vt ipsa amputetur, eum condemnat. Deindè sic iubet eum obrui lapidibus. Et ille quidem post sacræ linguæ oblationem sic obrutus lapidibus, tela quidem nihil curabat: sed corpore quidem iam partim attrito iaculationibus, partim autem obruto lapidibus, adhuc magis erigebatur, & in cælos extollebatur anima, Christo angulari lapidi coniungenda. Adhuc vehementer irascebatur Maximianus. Quocirca Dorotheum cum suis multiplicia excepere supplicia. Illis verò minimè perpetua defuit constantia, Christum inuocantibus, & tormenta & Ieiunia & imbecilla minimè curantibus, vel potius reputantibus illa pro delicijs, & Tyranno impietatem acerbius exprobrantibus. Quamobrem ille iam defessus, communiter quidem omnes morte condemnat: diuersas autem pronunciat sententias. Dorotheo quidem ense caput amputari, Mardonium autem viuum cremari, & Mygdonium in fossam proiectum obrui: Gorgonium verò & Indem & Petrum, molaribus lapidibus eorum collis alligatis, in mare iaci. Et ita sunt, consummatis victorij insignes Christi martyres vario genere mortis, vna via ingressi ad Dominum. Hæc cum casta rescuisset Domna, partim quidem lætabatur animo, & maximè propter Indem, qui erat vnus cum ipsa animi & spiritus. Partim autem ad imitationem quoquè incitabatur, & eadem, quæ ipsi euenerant, cupiebat certamina & præmia. Vndè nec despexit Dominus suam sponfam: quæ vestem quidem habebat mundam à nuptijs, sic autem eam etiam lachrymis quotidie dealbabat, quod non eam sanguine martyrij redderet purpuream, & totam sponfam efficeret dignam eius pulchritudine, etsi præfens eius vita nihil abesset à dignitate martyrij, vt quæ tam & diuturnitate exercitationis & aspera viuendi ratione eam premeret, cum ipsa & in antro lateret subterraneo, eoque eiusmodi, vt terrestre dici posset sepulcrum: & potus eius esset fons, qui in eo erat: & cibus similiter herba, quæ erant in margine spelunca.

Cum ea sic se gereret in exercitatione, tunc descendit de monte: & veniens in ciuitatem adhuc in veste virili, (ea enim ipsam indutam Agape eius marer secundum spiritum, suffurata est ab illis impudicis & intemperantibus manibus) beatam hanc quærebat Agapem. Postquam autem intellexit eam quoquè cursum conficisse martyrij, effectam holocaustum Domino cum multis alijs virginibus in templo, quod fuerat exustum, magnum animo dolorem accepit, non agrè ferens quod mortua esset Agape, sed potius quod non cum ipsa Agape esset mortua, & paris fuisset mortis sociata: stansque ad templum exustum, fletu miscebat cinerem. * Die vero iam diuina gratia eam vocante ad viam martyrij, illuminata & ad id omni ex parte ducta, descendit ad mare. Ecce autem piscatores in litore stantes, iam parantes retia, & habentes remos paratos. Quam cum illi tunc vidissent veste virili sic indutam, non ex eo quod erat, sed ex eo potius, quod videbatur, eam vocarunt: Veni, dicentes, adolescens nobis opem laturus, vt te etiam præda faciamus participem. Illa autem alacri animo eis obtemperauit. Ingressa verò, piscatorum statim conturbauit oculos & animos, cum viderent eam videri quidè virum: mores autem, & virginalè pulchritudinè & pudorem in eius oculis insidere. Verum enim uerò cum ad piscandū retia demississent, cum magno labore ea à terra auellerunt, perindè ac si magnū aliquod pōdus in eis sentiret. Iam verò cum prope litus venissent,

SURIU

qber
Nobis
RVIII
5

sent, noctū vident, luna depellente caliginem, & comprahensam piscium multitudinem, & corpora mortua in ventre retis.

Atque illi quidem visione conturbati, cum præ dolore & metu corpora excussissent, & in terra deposuissent, retibus collectis, contendebant transmittere in regionem, quæ erat ex aduerso, volentes in nauī secum vehere virginem. Cùm autem non persuaderent, dato ei pro mercede pane & piscibus, abiērunt. Illa verò cùm inde & illius sociorum & mortem & genus mortis, vt prius diximus, iam accepisset, accessit quidem ad corpora: diligenter autem ea considerauit & versauit: & deinde etiam singula accuratè didicit. Postquam verò figuræ & totius corporis signa illos esse sanctos aperte significabant, ea manibus accipiens, & eis labra magnè admouens desiderio, ardentè amplectebatur, tota eius anima simul quoquè amplectente. Cùm hæc faceret, videt nauem iam ferri ad ipsum litus, velo iam demisso, & solis remis sensim ad terram appellere. Accedens itaque virgo, cùm nauas, vt decebat, appellasset, ostendit etiam pisces. Nauclerus autem eam illos vendere existimans, statim rogauit quanti venderet. Illa verò dixit se eos dare gratis. Cùm autem ille quidem non credens, rursus meminisset precij, illa verò staret tacens, & manum porrigeret, quæ videbatur velle gratificari, Per ipsum Christum, inquit nauclerus, quanti vendis? Tunc ex iureiurando intelligens generosa virgo eum esse pium, nihil voluit cum celare: sed cùm eum foras euocasset ad litus, ostendit ei corpora sanctorum, & adhibuit eum in societatem pulcherrimi ministerij, aperiens quorumnam essent, & narrans quemadmodum pro Christo mortui essent martyres.

Nauclerus autem cùm hæc audisset, nouas sindonas, & vestes candidas, ynguentaque & suffitus è nauī statim attulit, & in eis deponendis laborauit. Domna verò cùm ijs, quas habebat, aquis mundis, & lachrymis prius lauasset corpora, & cum nauclero honorificè & cum omni reuerentia ea composuisset, & ea deinde communitè portassent ad murum ciuitatis, qui est proximus torrenti, ad portam ciuitatis, vbi etiam Dorotheus cum suis finem vitæ acceperat, illic ea in fossa posuerunt. Atque nauclerus quidem virginem, vt qui iudicasset eam esse fratrem ciuidè, cuius ipse in Christo sententiæ, (eam enim adhuc virum esse putabat) rogauit vt secum eisset, & toto vitæ tempore nunquam ab eo discederet. Illa verò non admisit: sed eum quidem rogauit, vt cœptum iter persequeretur: se autem dixit mansuram: quoniam, inquit, propè est vitæ finis. Quare nec meum corpus ab his corporibus, nec animam omnino decet ab his animis seiungi. Cùm illic ergò remansisset, in diuisa adhærebat reliquijs, aromatibus & suffitibus eis honorem exhibens, nauclero satis pecuniæ suppeditante ad ea comparanda.

Fieri autem non poterat, vt eos, qui erant in tenebris, lateret opus lucis: neque martyrij, quo Domna tenebatur, desiderium videretur imperfectum. Quamobrem deferuntur hæc ad Maximianum, qui cùm intellexisset, quòd illa sanctorum tanto amore capta esset, magnum edens cachinnum, qui multo risu, vel plurimis potius lachrymis erat dignus, Par est, inquit, vt ea quoquè parem illis mortem subeat, & sic reipsa discat, quòd hominibus nihil post mortem ampliùs habentibus, illa frustra tantos honores exhibet. Dixit, & statim misit, qui eam interficerent. Quàm cùm etiam comprahendissent in illo loco orantem, caput ense amputant, idque igni tradunt. Ei paulopost adiungitur sapiens quoquè Euthymus, qui doctrinis & monitis multos prius Christo martyres obtulerat. Nam propter illius magnum zelum ad pietatem, valdè vexatus Maximianus, iraque & furore animo plenus, multis quidem tormentis eum prius conatur omnino adducere à confessione. Cùm autem ille puniens esset defessus, ense mortem affert athletæ. Licet verò in manus sumendo eius historiam, omnia ad verbum percurrere.

His veluti quibusdam astris Nicomedia magnum iucundumq; & gratum emittit splendorem, & maius ex eis ornamentum accipit, quàm ex auro, & gemmis, & ex margaritarum nitoribus ac splendoribus: qui sunt quidem numero viginti millia: sunt autem in choro martyrum multitudine & pulchritudine insignes. Quorum peragitur memoria vno die post Christi natalem, ante festū Infantium, vt qui, quomodo illi ense, ita etiam ipsi igne Deo, qui carnem induit, sunt oblati. Quibus etiam accessit admirabilis Glycerius, & sacrosanctus Zeno, & Theophilus:

præ-

Cap. 34.

Sanctorum
Indæ, Gorgonij & Petri corpora
miro modo
à piscatoribus captuntur.

Cap. 35.
Honorificè
adhibitis
remonijs
pelantur.

S. Domna
indivulsa
adhæret
sanctorum
reliquijs
eas colens.
Cap. 36.

S. Domna
amputato
capite
comburitur.
S. Euthymij
martyrijum.

Cap. 37.

20000. Martyrum
Nicomedia.

LS

præterea autem cum Mardonio Dorotheus, & beati Indes & Petrus simul cum Mygdonio, & tres virgines, Agape, inquam, & Theophila, & Domna, quæ erat longè pulcherrima, & maximè veneranda: Ad gloriam Christi veri Dei nostri: Quem decet omnis gloria, honor & adoratio, nunc & in secula seculorum, Amen.

VITA BEATI IOHANNIS APOSTOLI ET
EVANGELISTAE, PER SIMEONEM METAPHRASTEN
scripta. Habetur in Oecumenio post Apocalypsis expositionem, ut ait Aloysius primo Tomo operum eius fol. 17. Nos capita margini pro more adiecimus.

Decbr. 27.
Cap. 1.

VAM parum absit homo ab Angelis, quodque ipsi possibile sit vnà cum illis versari, viciniusque assistere, imò etiam Deum imitari possit, quodque multo maius est, filius illius iuxta gratiam effici, ostendit præ omnibus magnus hic Euangelista & Apostolus, matre quidem Virgine ditatus: dignus autem habitus, qui Christi frater vocaretur, ipsique factus socius & particeps arcanorum. Verum ipsam et diuina oracula voce maxima prædicant Dei in seipso magnalia. Attamen id manifestius sermo nobis explicabit. Hic enim verbi vox, filius tonitru, vniuersum prædicatione comprehendens orbem: & quod omnium maius est, solumque in se sufficiens, dilectus ab ipso Christo meo, patriam quidem non habuit ciuitatem aliquam, sed ex vili quodam pago, & abiecta regione natus est. Confirmant hunc sermonem scribæ, dicentes: Prophetam ex Galilæa non surrexisse: Confirmat & ille verè Israëlita, contendens nullum bonum esse posse à Nazareth. Ex hac igitur hic, & ex tali tantus sacerdos, veluti ramus quidam productus: patre quoque, conformiter ad patriam abiectus & obscurus, nempe piscatore, ac paupere. Et hic quidem puerilem iam ætatem egressus erat: porro pater filium ad idem opificium assumit, piscariorumque artis haredem ipsum efficiens. Artis itaque socius erat filius patri, & familiaris ac domestica erat vtrique paupertas. Quid enim pauperius & abiectius dicere quispiam poterit, quàm sint piscatores? quorum hic vnus erat præco veritatis, ac præceptor. Quodque maius est ad abiectiōis demonstrationem, non in mari piscabatur, sed in breui quodam lacu, vnà cum patre, & fratre Iacobo versabatur, rupta sarcinis retia, (quod & ipsum extrema paupertatis erat) ac manuum artificio consolans necessariorum indigentiam. Itaque Græcicæ disciplinæ ne in modico quidem particeps erat. Cuius rei testis est diuus Lucas, qui ipsum idiotam vocat, & alienum à literis. Vnum hoc solum habebat insigne, quo agnosceretur, & bonum hoc vinculum à patribus trahebat, nempe pietatem.

Ioan. 19.

Marc. 3.

Ioan. 13. 19.
20. & 21.

Ioan. 7.

Ioan. 1.

S. Iohannes
primò fuit
piscator.

Matth. 4.

Actor. 4.

Cap. 2.

Psal. 32.

Matth. 4.

Quid à Christo filio Dei didicerit.

Cap. 3.

Vbi autem umbraticæ nebulae eleuatae sunt, & ea, quæ figurarum erant, transire in veritatem coeperunt: & tu Domine, qui singularim finxisti corda nostra, non dispersisti testamentum tuum, quod nobiscum pactum erat, sed videns vidisti afflictionem Israël: & non exutus diuinitate, propter nos factus es id, quod nos, sine peccato: & throno patris non relicto, Virginem inhabitasti propter me, vt ego calos inhabitarem, & ex veteri casu reuocatus, & liber à peccato, ac primam adoptionem suscipiens: oportuit sanè esse & discipulos, qui mysterio dispensationis ministrarent. Tunc quidem vocatur Andreas & Petrus: aduocatur autem & hic, qui circa pisces & retia ac lacus versabatur: & iussus verbi voce, vt hominum piscator constitueretur, protinus patre scaphaque relicto, ei qui se vocabat, adiungitur: & terreno homine exiit propter caelestè, ac piscationem animarum transfmutatus addiscit, & præceptoris vestigia secutus, inimicos diligit, persequentibus benedicit.

Vtque vno verbo absoluam, in huius lege exactè instruitur, talemque nactus præceptorem, similem demonstrat disciplinam: & ascensionem in corde disponens, disci-

SURIU

qber
Nobes
RVIII
5